

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 1

BEOGRAD 1933 GODINE

KNJIGA 2

XXVI REDOVNI SASTANAK
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 16 FEBRUARA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRESEDAVALI:

POTPRETSEDNICI

Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ I Dr. KOSTA POPOVIĆ

SEKRETAR

MILAN MRAVLJE

PRISUTNI GG. MINISTRI: Predsednik Ministarskog saveta Dr. MILAN SRŠKIĆ, Ministar bez portfelja Dr. ALBERT KRAMER, Ministar trgovine i industrije Dr. ILIJA ŠUMENKOVIĆ, Ministar saobraćaja LAZAR RADIVOJEVIĆ

POČETAK U 10.35 ČASOVA

S A D R Ž A J :

Pre dnevnog reda: 1. — Čitanje zapisnika.

2. — Saopštenje interpelacija: Stjepana Valjevca i drugova, narodnih poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova i Dr. Gavrančića, narodnog poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova.

3. — Otsustva narodnih poslanika.

Dnevni red: 1. — Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o agrarnoj reformi;

2. — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o opštinama.

Govornici: Izvestilac većine Dr. Miloslav Stojadinović.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Otvaram XXVI redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik XXV redovnog sastanka.

Sekretar Milan Mravlje pročita zapisnik XXV redovnog sastanka.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Imali košta da primeti na zapisnik? (Nema). Primedaba nema. Zapisnik je primljen. Izvolite čuti interpelacije upućene Narodnoj skupštini.

Sekretar Milan Mravlje saopštava: G. g. Stjepan

Valjavec i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o protuzakonitom zaduživanju i drugim nepravilnostima upravne opštine Novi Grad — Podravski; g. Dr. Oton Gavrančić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o zabrani proslave Štrosmajerove na dan 12 februara 1933 godine Sokolskim društvima u Zagrebu.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ove će se interpelacije dostaviti nadležnim gg. Ministrima. Izvolite čuti otsustva gg. narodnih poslanika.

Sekretar Milan Mravlje saopštava: G. Dr. Milan Srdja Ilić, narodni poslanik, moli za 8 dana osustva zbog bolesti; g. Franja Pahernik, narodni poslanik, moli za 5 dana osustva zbog bolesti; g. Nedeljko Praljak, narodni poslanik, moli za 10 dana osustva zbog bolesti; g. Dr. Toma Smiljanić, narodni poslanik, moli da mu se zbog bolesti odobri otsustvo do ozdravljenja.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Odobrava li Narodna skupština tražena otsustva? (Odobrava). Objavljujem da su tražena otsustva odobrena.

Prelazimo sad na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je: Izbor odbora za proučavanje zakonskog

predloga o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o Agrarnoj reformi.

to će se izbor ovog odbora vršiti tajnim glasanjem. Izvolite čuti kandidatske liste.

Pošto imam više od jedne kandidatske liste,

Sekretar Milan Mravlje čita:

KANDIDATSKA LISTA POSLANIČKOG KLUBA J. R. S. D. ZA IZBOR ODBORA ZA PROUČAVANJE ZAKONSKOG PREDLOGA O AGRARNOJ REFORMI

Članovi:

1. Dr. Slavko Šećerov	17. Milan Mravlje
2. Vasilije Trbić	18. Dr. Milan Stijić
3. Dr. Dragan Kraljević	19. Dr. Ignjat Tolić
4. Viktor Fizir	20. Nikola Sokolović
5. Dr. Auer Ljudevit	21. Živko Danilović
6. Mihailo Živančević	22. Šukrija Kurtović
7. Ignjat Stefanović	23. Dr. Sveta Mihailović
8. Dobra Jovičić	24. Milan Topalović
9. Miloje Sokić	25. Dimitrije On. Popović
10. Andra Kujundžić	26. Radenko Saračević
11. Joakim Kunjašić	27. Dr. Franjo Gospodnetić
12. Husein Kadić	28. Omer Kajmaković
13. Dr. Milorad Kostić	29. Tih. Šarković
14. Dr. Bogdan Vidović	30. Jovan Arandjelović
15. Rasto Pustoslemšek	31. Vitomir Vidaković
16. Djoka Matić	

Zame nici:

1. Dušan Popović	17. Milan Stepanović
2. Mirko Najdorfer	18. Petar Ivanišević
3. Dr. Milenko Marković	19. Mateja Maceković
4. Voja Todorović	20. Stanko Lončar
5. Dr. Drag. Jevremović	21. Nikola Hribar
6. Stamenko Stošić	22. Vlajko Šiljegović
7. Strahinja Borisavljević	23. Maksim Tešić
8. Milutin Jelić	24. Teodosije Lazarević
9. Mustafa Mulalić	25. Metodije Cipušević
10. Dr. Vjekoslav Miletić	26. Tripko Ninković
11. Dušan Živojinović	27. Franjo Šnajder
12. Dr. Toša Rajić	28. Emilijan Grbić
13. Milan Božić	29. Milorad Simić
14. Dragutin Bugarski	30. Hasim Čohadžić
15. Anton Hajdinjak	31. Mladen Milošević
16. Vjekoslav Špindler	

KANDIDATSKA LISTA JUGOSLOVENSKOG NARODNOG KLUBA

Za članove odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama pojedinih propisa o Agrarnoj reformi.

Za čla nove:

1. Svetislav Hodjera	8. Dragutin Perko
2. Miloš Dragović	9. Stavra Trpković
3. Dr. Nikola Kešeljević	10. Jordan Babamović
4. Dr. Milan Metikoš	11. Dr. Živan Lukić
5. Dr. Bogumil Vošnjak	12. Vlada Krstić
6. Dr. Stjepan Bačić	13. Jovan Misirlić
7. Josip Stažić	

Predlagači:

1. St. K. Trpković	6. Dr. Živan Lukić
2. Svetislav Hodjera	7. Dr. Milan Metikoš
3. Dr. Nikola Kešeljević	8. Perko M. Dragutin
4. inž. Jovan Misirlić	9. Dr. Bogumil Vošnjak
5. Miloš Dragović	10. Jordan Babamović

PRETSEDNIŠTVU NARODNE SKUPŠTINE

BEOGRAD

KANDIDATSKA LISTA NARODNOG SELJAČKOG KLUBA

Za članove odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama pojedinih propisa o Agrar-
noj reformi predlažemo:

Članovi:

1. Dr. Nikola Nikić	5. Lovro Knežević
2. Dr. Ivo Lončarević	6. Jozo Batinić
3. Dr. Franja Gruber	7. Alojz Pavlič
4. Stjepan Valjavec	8. Milovan Lazarević

Zamjenici:

1. Dr. Marko Kožul	5. Dr. Vlado Malančec
2. Nikola Petrak	6. Mirko Urošević
3. Dr. Djuro Leušić	7. Branko Čorbić
4. Stjepan Šiftar	8. Strahinja Borisavljević

Predlagači:

Dr. Ivo Lončarević
Stjepan Valjavec
Lovro Knežević
Dr. Franjo Gruber
Prof. Alojz Pavlič

Dr. Nikola Nikić
Nikola Preka
N. Petrak
Jozo Batinić
Dr. Kožul

Potpredsjednik Dr. Avdo Hasanbegović: Sad, gospodo, treba kockom da se izaberu brojači glasova. Molim g. sekretara da izvadi kockom tri lica.

Sekretar Milan Mravlje izvlači iz kutije listiće sa imenima gg. narodnih poslanika Dr. Slavka Šećerova, Dr. Živana Lukića i Mustafe Mulalića. (Imenovana lica zauzimaju svoje mesto).

Potpredsjednik Dr. Avdo Hasanbegović: Sad, gospodo pristupamo tajnom glasanju. Molim g. sekretara da proziva, a gg. narodne poslanike molim da glasaju listićima.

(Posle tajnog glasanja).

Potpredsjednik Dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite, gospodo, čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 183 narodnih poslanika. Praznih listića bilo je 11. Za listu Dr. Slavka Šećerova glasalo je 122 narodna poslanika i ova lista dobija 22 člana, za listu Svetislava Hodjera glasalo je 30 narodnih poslanika i ova lista dobija 5 članova, i za listu Dr. Nikole Nikića glasalo je 20 narodnih poslanika i ova lista dobija 4 člana u odboru. Izvolite čuti imena izabranih članova.

Sekretar Miljan Mravlje saopštava: Za članove ovog odbora izabrani su i to: Dr. Slavko Šećerov,

Vasilje Trbić, Dr. Dragan Kraljević, Viktor Fizir, Dr. Auer Ljudevit, Mihailo Živančević, Ignjat Stefanović, Dobroslav Jovičić, Miloje Sokić, Andra Kujundžić, Joakim Kunjašić, Husein Kadić, Dr. Milorad Kostić, Dr. Bogdan Vidović, Rasto Pustoslemšek, Djoka Matić, Milan Mravlje, Dr. Milan Stijić, Dr. Ignjat Tolić, Nikola Sokolović, Živko Danilović, Šukrija Kurtović, Svetislav Hodjera, Miloš Dragović, Dr. Nikola Kešeljević, Dr. Milan Metikoš, Dr. Bogumil Vošnjak, Dr. Nikola Nikić, Dr. Ivo Lončarević, Dr. Franja Gruber, Stjepan Valjavec.

Potpredsjednik Dr. Avdo Hasanbegović: Molim gospodu izabrane članove da se danas u 4 sata posle podne sastanu i konstituišu.

Prelazimo na **drugu tačku dnevnoga reda**. Pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga o opštinama.

Ima reč izvestilac većine g. Dr. Stojadinović.

Izvestilac Dr. Miloslav Stojadinović: Gospodo narodni poslanici, pred vama se nalazi izveštaj odbora za proučavanje zakona o opštinama. Taj izveštaj sadrži dva dela: izveštaj većine i izveštaj manjine. Vi ste ih primili i jedan i drugi blagovremeno tako, da bi na taj način uštedeli izlišno čitanje izveštaja.

Gospodo narodni poslanici, mislim da ne preterujem ni malo, ako kažem da stvaranjem jednog zakonodavstva, donošenjem jednog zakona o opštinama u jednoj nedeljivoj državi našoj, gde živi jedan narod, jedna nedeljiva država, da tu treba da bude i jedan tip opština. Mislim da je to imperativ, da je to sveta dužnost koju izvršujemo na ovaj način, i koju ćemo izvršiti, ja verujem u ime Boga, time što će taj zakon na svaki način proći u Narodnoj skupštini. Ja smem to s pravom da kažem, jer se kod našeg naroda manifestovala ne samo volja u tome pravcu nego i oduševljenje koje se očitava u znaku nepokolebljive težnje da se donese nov opštinski zakon i, kao što sam kazao u početku svoga govora, da se stvori jedan tip opštine u jednoj nedeljivoj državi.

Zadatak je veoma težak, ali mislim da je on uspešno rešen kroz predlog koji je vama podnet.

Gospodo, u čl. 84 Ustava naglašeno je da će se organizacija opštinskih uprava i delokruga njihovog rada urediti osobenim zakonom, ali je u Ustavu, tako isto istaknuto i jedno načelo, od koga se ne sme odstupiti, a to je sveto načelo čuvanja samouprava. Ustav u istom članu kaže da gradske opštine mogu biti drukčije uređene, što ne znači da je isključeno njihovo uređenje na bazi samouprava, ali one mogu i ne biti uređene na bazi načela čiste samouprave, načela koje smo mi sproveli kroz ovaj zakon.

Gospodo narodni poslanici, mi smo u Adresi Narodnog predstavništva formulisali svoje raspoloženje u koliko se tiče samoupravnog života u našoj zemlji, rekavši, da je Narodno predstavništvo pozdravilo sa radošću i oduševljenjem uređenje države na bazi samouprava i prihvaća inicijativu Kraljevske vlade da se samoupravni život u opštinama i banovinama usavrši i utvrdi definitivnom organizacijom. Mi smo izrazili onda čvrstu nadu i primili moralnu obavezu da ćemo pristupiti donošenju tih samoupravnih zakona.

Gospodo, ovo što činimo sada krupan je nacionalni posao, koji ćemo obaviti u skladu sa odredbama samoga Ustava i obavezama, koje smo mi kao Narodno predstavništvo primili kroz Adresu. Mi smo, evo, ispunili naš zavet, koji smo na sebe primili, i s tih razloga treba pozdraviti inicijativu Kraljevske vlade da se što pre dodje do organizacije opština na novoj osnovi, a ta nova osnova je načelo samouprave koje je istaknuto u Ustavu i sprovedeno do krajnjih granica. Mi smo, gospodo, na dugo i na široko govorili u odboru za proučavanje ovoga zakonskoga projekta o tome kako i na koji način treba urediti naše opštine. Očitavala su se razna raspoloženja, a jedan od glavnih prigovora, koji je učinjen naročito od onih koji su glasali protiv, bio je u tome da Kraljevska vlada nije ispunila obećanje i nije dala sve samoupravne zakone koji idu uporedo sa ovim opštim zakonom o opštinama.

Gospodo narodni poslanici, u pitanje dolaze zakon o banovinskim samoupravama, zakon o gradovima i zakon o finansiranju i gazdovanju samoupravnih tela, pored ovoga zakona o opštinama. Ti prigovori koji su tada učinjeni a koji će na sličan način sigurno biti učinjeni i u toku ovih debata za nas su razumljivi i ako neprihvatljivi. Od njih, gospodo, ne treba bežati nego ih treba čuti do kraja, a na nama je da utvrdimo njihovu neosnovanost. Mi smo tu da vodimo diskusiju i da bijemo bitku. Nije opasno,

dakle, da se čine prigovori, ali ovi prigovori koji se ovde stavljaju u najmanju su ruku takvi da ne bi mogli da se smatraju osnovanim. A evo sa kojih razloga. Zakonodavno tehnički je nemoguće i neizvodljivo, pored svih drugih teškoća, da se u isti mah počne sa diskutovanjem svih tih zakonskih predloga: banovinskih samouprava, zakona o uređenju grada, zakona o finansiranju (gazdovanju) gradskih opština i, naposljetku pored svega toga da se vodi diskusija i o zakonu o opštinama.

Trebalo je početi od onoga i sa onim što je glavno i što je osnovno, a ja mislim da smo mi pogodili raspoloženje i narodnih masa i Narodne skupštine, kad smo počinjući sa onim što je glavno i osnovno, pristupili u prvom redu donošenju ovog važnog zakona o opštinama. Drugačije se nije ni moglo postupiti. Put je dakle dobar i siguran koji smo izabrali.

Ovaj zakon o opštinama obuhvata oko 95% naših opština. To znači da se njime normiraju odnosi u najvećem delu naših opština, sa malim izuzetkom nekoliko desetina gradova.

Ovaj zakon, gospodo, u § 136 izdvaja gradove kao takve, o čemu će biti posebno reči i u toku debate kod zakona o gradovima, koji će sledovati. Važnost je ovoga Zakona i u tome što on u prvom delu rešava pitanja teritorijalnog statusa opština, tako da regulisanje odnosa ove vrste kroz ovaj Zakon dobrim delom preiudicira rešenja koja će biti predmet specijalne obrade zakona o gradovima. Samim tim što načelno rešava teritorijalni status svih opština ovaj Zakon o opštinama, možemo s pravom reći odnosi se u glavnom na sve opštine u našoj Kraljevini. On je time i po procentu opština čije odnose uređuje i po samoj materiji osnovni glavni zakon. Argumenti koji su istaknuti da je Vlada pogrešila time što nije donela istovremeno i sve ostale samoupravne zakone, otpadaju kao neosnovani jer na suprot njima stoji nepobitna činjenica da je Vlada izašla sasvim pravilno sa osnovnim zakonom kojim se postavljaju osnovni principi i regulišu odnosi u opštinama za čitavih 96% od celokupnog broja. Teritorijalni status ovog glavnog zakona važi, dakle, za sve, pa razume se najvećim delom i za gradske opštine i, što je veoma važno, gospodo narodni poslanici, utvrđujući osnovne principe ovoga glavnog samoupravnog zakona, mi ne samo da preiudiciramo i naša raspoloženja i rešenja koja će doći do izražaja kroz ostale samoupravne zakone koji će sledovati, nego, gospodo, mi smo u neku ruku obavezni da, izglasavajući bitna načela samouprave na kojima se zasniva ovaj osnovni samoupravni zakon, ta ista načela dosledno sprovedimo i kod svih ostalih samoupravnih zakona. Ovaj stav Narodne skupštine, znači, određuje i naredne. Mi smo, znači, morali uzeti nešto za polaznu tačku iz čitavog spleta samoupravnih zakona, a to nešto moralo je biti, ono što je glavno. Ovaj glavni i osnovni zakon, Zakon o opštinama, ne samo da se odnosi na veliki procenat opština čije odnose reguliše na načelu samouprave nego je on u pogledu mnogostrukosti materije, u pogledu principa koje ističe, u pogledu teritorijalnog statusa kao i svega ostalog preiudiciranje i za ostale samoupravne zakone. Narodna skupština, gospodo, izglasavajući ovaj zakon čini pametan, dobar i sre-

ćan početak u duhu izgradnje celokupnog samoupravnog života naše zemlje.

Otuda bi vas, gospodo, molio da ne insistiramo na prigovorima koji su bili upućeni zbog istovremenog nepodnošenja svih ostalih samoupravnih zakona kad bi se i u ovom slučaju moralo ipak početi sa onim zakonom koji je glavni. Ja ponovo podvlačim da ostale zakone o samoupravnim telima nismo mogli dati pre ovoga zakona, gde ima da se utvrde osnovni samoupravni principi i da se u znaku tih principa, koje tu budemo postavili, može sprovesti celokupna samoupravna reforma naše države.

Važnost ovoga zakona potencira se i s obzirom na silu nepobitnih činjenica da smo mi, odstranjujući novom reorganizacijom naše države mnoge samouprave, sveli samoupravu samo na jednu čistu samoupravu, a to je opštinska samouprava. Mi nemamo više sreske samouprave; nemamo ni okružnih ni oblasnih samouprava. Banovina je i upravna i samoupravna jedinica. Odvelo bi nas daleko kada bismo se upuštili u raspravljanje da li je banovina više upravna ili samoupravna jedinica. Čini mi se više upravna nego samoupravna. Ali ostaje jedan i nepobitni fakt, i to je bitno u svemu, da je opština u promenjenom redu stvari ostala jedina čista samouprava naše države. Šta mi radimo sada i u čemu su naše težnje? Mi se borimo da celokupan život našega naroda uputimo na pravac jačeg rada i poleta, čvrsto verujući da ćemo to postići ako i samouprave uredimo na modernoj bazi. U toliko je veća nacionalna i kulturna važnost ovoga zakona o opštinama. Ne treba da gubimo iz vida da je poratni period prošao u stalnom isticanju potrebe uredjenja samouprave, odnosno u stalnom naglašavanju težnje za širokim samoupravama. Ali nikad ni jedan parlament nije uspeo da izjednači naše tako raznoliko samoupravno zakonodavstvo. Nasuprot težnjama jedne nedeljive države i jedne moćne nacije isticale su se struje i grupe čiji su protivopoloženi interesi i težnje otežavale politički, ekonomski i kulturni preporodjaj naše države.

Izgradjujući samoupravni život naše države na novoj osnovi, mi stvaramo široke mogućnosti za polet svih stvaralačkih inicijativa i otvaramo nove horizonte rada i slave našega naroda, jer bez napredne samouprave, nema napretka ni života u jednoj državi. Ja mislim, da možemo biti gordi i ponosni time da je ovome parlamentu pala u deo ta visoka čast i dužnost da učini ono što mnoga zakonodavna tela nisu uspela da učine pre nas, a to je da se formira nova opština, da se organizuje na široj slobodnoj i radnoj osnovi. Ako mi to budemo uspeli da učinimo, mi smo time obavili jedan veliki posao. Mi stojimo danas pred jednim krupnim zadatkom nacionalno kulturnim, i ja verujem da ćemo ovaj posao izvršiti savesno, onako kako nam to diktuje ljubav prema opštinama, ljubav prema našoj zemlji i prema našem narodu.

Gospodo, u načelnoj debati odbora za proučavanje ovog zakona kao i inače ocrtavalo se raspoloženje pojedinaca da se vladin projekt odbaci i tom prilikom rečeno je da je podneti zakonski predlog toliko nazadan i nesrećan, da predstavlja jedan nemoderan zakon. Ja, gospodo, i mnogi članovi odbora našli smo da Zakon o opštinama, onakav kakav je predložen, pruža jednu dobru osnovu za diskusiju i da pruža tako isto široke mogućnosti da, u svestra-

noj izmeni misli i sa nužnim ispravkama, donesemo jedan dobar i moderan zakon. Ovo u toliko pre što je i sam g. Ministar unutrašnjih poslova u ime Kraljevske vlade izjavio u odboru da će u toku diskusije pokazati krajnju predusretljivost i da će do maksimuma izići u susret opravdanim zahtevima pojedinih članova odbora, ukoliko oni u odboru budu istaknuti a pokažu se kao bolji za državu i narod od onoga što je predloženo. Mogu sa radošću da vam kažem da je g. Ministar u ime Kraljevske vlade u potpunosti odgovorio ovom svome obećanju i da smo mi, zahvaljujući ne manje i toj obostranoj popustljivosti, dali naposletku jedan projekat koji je bolji od onoga projekta koji nam je bio predložen i da smo to učinili u punoj harmoniji, koja je došla do izražaja s jedne strane zahvaljujući ovoj koncilijantnosti same Vlade, a na drugoj strani pak zahtevima samoga odbora koji je stalno i dosledno naglašavao težnju da se kod ovoga zakona nikako ne okrnji načelo samouprave. Gospodo, prijatna je okolnost da mi danas posle više dana napornog rada u odboru, donosimo zakon i da je u odboru bilo nepodeljeno mišljenje o tome da se princip samouprave treba da očuva po svaku cenu ne samo da bi se odgovorilo težnji ustavnoj nego i velikim potrebama samoga naroda koji traži i hoće samoupravu, naroda čije su borbe za nacionalne slobode, borbe opšte kulturne i sve druge vodjene u znaku težnje da se kroz svoju narodnu samoupravu dodje do širih prava i sloboda. Samouprava znači ima porekla i korena u tradicijama našega naroda. Mi smo se borili da tu samoupravu što više očuvamo a ja verujem da smo je i očuvali i proširili zakonskim predlogom koji je pred Vama. Polazeći od pretpostavke da zakonski predlog pruža dobru osnovu za rad, mi smo se bacili na ovaj posao, i verujem da smo ga uspešno i pravilno svršili, ukoliko se to moglo učiniti pod uticajem svih okolnosti.

Gospodo, načelo samouprave nalazi i danas svoja opravdanja s obzirom na opšte političke težnje društva i države. Mi, gospodo, idemo ka normalizaciji svega političkog života, a to znači ka snaženju samouprave i sredjivanju njenom, u svima granama samoupravne delatnosti. Sve to stvarno znači put ka normalizaciji svega političkog života. Inače utvrdjujemo u životu evropskih naroda, ukoliko isti evoluiru u pravcu diktature, da paralelno s tim težnjama jačaju i one koje imaju za cilj jednostrano snaženje centralnih vlasti do stepena slabljenja i odstranivanja samouprave iz političkog života kao važnog faktora. U Rusiji su samouprave najslabije. One su tako isto slabe i u fašističkoj Italiji. Možda će Hitlerova Nemačka odvesti takodje sistematskom slabljenju samoupravnog života. Nasuprot tim tendencijama koje se ocrtavaju u pomenutim zemljama, mi vidimo da države koje stoje na čelu civilizacije snaže sve više samouprave. Mi, stojeći na načelu samoupravnih principa i donoseći ovaj zakon, potvrđujemo svečano da se Jugoslavija postepeno vraća u normalan politički život.

Ovom prilikom ja bih se, više uzgred, dotakao jedne naše slabosti koja se naivnima prikazuje kao izražaj naše snage. U težnji da osnažimo državu mi smo stalno, rekao bih, preterano, svakodnevno, svuda i na svakom mestu ubacivali u diskusiju problem države i njenu osnovnu organizaciju. Mi smo, go-

spodo, govoreći stalno i bez potrebe o tome kako treba država da bude organizovana slabili državu i njene uredjenje. Mi smo učinili spornim ono što je nesporno. Mi smo, prenoseći tu deplasiranu diskusiju o već organizovanoj državi sa vodjstva političkog na narodne mase, upućivali narodni život na pravac kojim nije trebao da se kreće. Francuska, gospodo, ne pravi nikad kompromise sa osnovnom idejom na kojoj se zasniva snaga države. Mi međutim stalno govorimo o tome, kao da sumnjamo večno i u snagu države i u svoju sopstvenu. Ja mislim da je u nizu naših slabosti jedna od znatnih što stalno činimo spornim one probleme koji su nesporni i što je na taj način došla na tapet i diskusija o uredjenju države i to u obimu i na način koji ne odaju ni malo mudrosti naših političkih ljudi, bezobzirnih u svojim strastima i fanatizmu.

Učinio sam te napomene sa razloga da bih istakao naročitu važnost samoupravnog života i aktivnosti koje se za nj vezuju. Hoćemo li mi, kao drugi kulturni narodi, primivši jedinstvo našeg naroda kao nešto sveto, neprikosnoveno i večno, da se bacimo jednom svom snagom na izgradjivanje unutrašnjeg života i dobijanje najširih uslova za novi život naroda, ne diskutujući stalno osnovna pitanja unutrašnjeg jedinstva. Ja sam jednom političaru, koji je stalno isticao jedinstvo, i samo jedinstvo, rekao da je to svršen istorijski fakt, da je naša misija, naš zadatak u sadašnjosti ne da te stvari diskutujemo nego da prikupimo sva sredstva kako bismo to jedinstvo učvrstili unutra i spolja do krajnjih granica. Ja verujem da ćemo učvrstiti najsigurnije unutrašnji život, snažeći ove male samoupravne jedinice, idući od države ka porodici, ka naprednoj individui, opštini i svima tim manjim i većim jedinicama koje danas zanemarujemo. Nesumnjivo je da ćemo usavršavanjem svih tih manjih jedinica i delova učiniti da se u svome velikom zbiru snaga i sama država pojavi kao moćna i napredna. Probajmo da od države idemo ka manjim samoupravnim jedinicama čija je snaga uslov za snagu i napredak države.

Gospodo, veliki je zadatak koji mi danas rešavamo. Samoupravni život ima svoje određene puteve koje ne treba zatvarati visokim veštačkim preprekama. Kroz jaku samoupravu, ka jakoj, snažnoj državi. To je deviza koja se sama nameće u ovim danima krize i borbe, a mireći se sa istoriskim faktom da živimo u jakoj, mirnoj, moćnoj i nedeljivoj Jugoslaviji našoj, mi radimo na tome, da je osnažimo i borimo se, pored svih prepreka na koje nailazimo, da ostvarimo zadatke koji su pred nama. Ja mislim da ćemo uspeti da primenom čitavog niza mera osnažimo život tako da i snaga države, rezultira iz snage svih ovih malih ćelija koje državu sačinjavaju, a čije fatalno zapostavljanje moramo izbeći po svaku cenu. I sa puno vere u to da se kroz snažnu i jaku samoupravu ide ka jakoj, naprednoj državi, mi pristupamo sada donošenju ovog zakona. Kao što vidite, gospodo, nije prosta stvar uredjenje samoupravnog života.

Uredjenje samouprave u zavisnosti je od načina uredjenja države. Treba da razlikujemo kod ovoga zakona poslove koje samouprave vrše za račun države, poslove t. zv. prenesenog delokruga od poslova čisto samoupravnih. Gospodo, ako bi se funkcije samouprave svele samo na izbor kneta,

pretседništva, i časništva u opšte, onda su takve samouprave nepotrebne i štetne. Mi znamo da je još u srednjem veku, koji se naziva mračnim, činjen pokušaj, zahvaljujući moćnim staležima, da se formira radna municipija. Mi znamo da su ustavi komunalni i odredbe u opšte koje su regulisavale interne odnose gradova bile zasnovane na principu rada, da se što više i što bolje dodje do radne municipije, i rad, produktivan, stvaran rad čoveka što više zaštititi. Danas je potrebna radna opština. Gospodo, danas s obzirom na promenjene prilike života, na tu metamorfozu stvari koja je nastupila, sa daleko jačim naglašavanjem ekonomskih i socijalnih potreba mi, držim, ne grešimo ni malo ako sa jačom voljom i snagom istaknemo zahteve u pravcu stvaranja radne opštine.

Radna opština treba da bude ona koja stvarno radi a njen se rad ogleda pre svega u čitavom nizu čisto samoupravnih zadataka. Na drugoj strani, pak, jedna moderna država nikada neće da se odreče prava koja ima u odnosu prema samoupravama: da samouprave vrše poslove koje im ona bude stavljala u dužnost, samo treba utvrditi tačne granice dokle država može i sme da ide, stavljajući opštinama u dužnost vršenje odredjenih državnih funkcija. Tu mora da se utvrdi jedna tačna proporcija, jedna samoupravno razumna relacija stvari. Ako država stavlja više u dužnost samoupravi nego što samouprava može da podnese, onda idemo ka punoj negaciji samoupravnog načela, onda se opštine degradiraju u neku ruku na stepen državnih filijala, u kom slučaju od samouprave nema ništa. Samouprava ima da vrši čisto samoupravne zadatke i ona kao takva ima da odlučuje o svima užitim opštinskim interesima. Samouprava znači da narod sam upravlja u svojim manjim ili većim lokalnim zajednicama.

Dakle, gospodo, na jednoj strani stoje potrebe države, na drugoj potrebe samouprave. Vodeći računa o nepobitnom faktu da ne možemo da ne damo pravo državi da opštinama stavi u dužnost vršenje izvesnih poslova, mi smo se borili da ti poslovi ne predju onaj dopušteni okvir u kome ostaje očuvano načelo samouprave.

Nesumnjivo je da se zakonom može opštinama staviti sve u dužnost; svaka država to čini i svako zakonodavno telo ne odstupa od toga načela. Ali u svima državama sveta, gde se kultiviše samoupravni život, očitava se raspoloženje da država ne svaljuje ništa preterano na opštine, a u koliko poslove prenositi na njih da im u isto vreme obezbedjuje sretnost za vršenje tih poslova prenesenog delokruga.

U logičnom istraživanju relacije izmedju funkcija koje opština vrši za račun države i onih čisto samoupravnog karaktera, ogleda se smisao organizacije napredne samouprave u sadašnjici.

Mi smo u odboru o tome strogo vodili računa, starajući se da se tu ne predju granice koje su diktovane i potrebama države i potrebama samouprave. Mi verujemo, ako država ima interesa da samouprave budu jake i napredne — a ona ih stvarno ima, — da se moraju stvoriti pre svega radne samouprave, jer jaka i napredna samouprava — napredna u smislu radne — čini snažnom i moćnom svaku državu.

Uz to mora da se zna na drugoj strani da se dobra samouprava može da razvije samo u okviru

jedne jake moćne države. Mi verujemo da će načelo snaženja samouprave odvesti stanju i snažežnja države, polazeći uvek od istaknute pretpostavke da je samoupravna sloboda iluzorna tamo gde država kao takva ne uživa slobodu i nije obezbeđena u svojim pravima. Pun sklad idejni ogleda se ovde u obostranosti sličnih težnja i interesa kod države i samouprave.

Gospodo, mi verujemo, da smo radeći na ovome zakonu očuvali i tu punu harmoniju i da ne može da bude reči o nekoj disharmoniji interesa i težnja koje bi došle kroz ovaj zakon. To, gospodo, nije nastupilo.

Ne hoteći da vas zamaram mnogo, pošto ću još nekoliko puta imati prilike da govorim u toku debate kao izvestilac, dopustićete mi da predjem na neposredno izlaganje bitnih odredaba ovoga zakona. Gospodo, pred vama je predlog odbora iz koga se ne vidi jasno šta i u koliko je odbor izmenio prvobitni projekat usled čega je neminovno potrebno jedno uporedjenje sa tekstom koji ste ranije dobili u formi vladinog predloga. Ta uporedjenja, ma koliko nužna, nisu inače teška. Ja ću, komentarišući glavne odredbe Zakona, zaustaviti se na nekima od njih i na taj način pokazati vam sve ono što je uradjeno u odboru. Da li je to uradjeno u korist snaženja načela samouprave ili na štetu toga, na vama je da to odlučite. Sa svoje strane ja mislim da će biti ono prvo slučaj t. j. da sve što je uradjeno, uradjeno u korist snaženja samouprave.

U prvom delu zakona sadržane su opšte odredbe sa glavnim načelom o veličini opštine. Svaka opština, po vladinom predlogu, mora da ima najmanje 2.000 stanovnika. Istaknuto je načelo da se formiraju velike opštine, jer su samo velike opštine sposobne za vršenje komunalnih samoupravnih zadataka. Mala opština to ne može da čini. Mi moramo da pristupimo takodje rešavanju svih ovih pitanja ne gubeći nikada iz vida krajnju raznolikost uslova života u pojedinim pokrajinama i postojanje šest raznih zakona. Samo u pitanju opštinskih službenika vidimo razlike gde na primer u Slovenačkoj delovodje i činovništvo nije bilo u opšte plaćeno, gde su bile male gotovo minijaturene opštine, do Srbije gde je to pitanje bilo regulisano po sistemu delovodstva, pa zatim velike opštine u Vojvodini, u Hrvatskoj i Slavoniji gde je odnos činovništva bio zakonom potpuno regulisan do naselja Bosne i Hercegovine gde u opšte nije bilo uređenih opština. Dakle ako hoćemo da osposobimo opštinsko činovništvo za pravilno vršenje velikih i proširenih samoupravnih zadataka, moramo ići za stvaranjem velike opštine. Odbor je, vodeći računa o toj težnji, koja se ocrtavala u potrebama kulturnim i socijalnim, odustao od prvobitnog načela da svaka opština mora imati najmanje 2.000 stanovnika, ističući drugo načelo da opština mora imati najmanje 3.000 stanovnika. Sad bih istakao jednu činjenicu koja je veoma važna i molio bih vas da u vašim diskusijama ona bude od presudnog uticaja. Gospodo, toliko su raznolike prilike u kojima živi narod u pojedinim našim krajevima, toliko je raznovrsno samoupravno zakonodavstvo u našoj državi, da smo mi od šest raznih zakonodavstava trebali da sadeljemo jedan okvir-zakon a taj posao je sve drugo samo ne lak. Kad diskutujete pojedine paragrafe, koji vam se čine od sporednog značaja, imajte u vidu da su oni kombinovanje iz

svih okolnosti, neka vrsta srećne sinteze do koje se dolazilo svestranim popuštanjem i sporazumevanjem. Svi vi koji ste mogli da prisustvujete sednicama našeg odbora, videli ste i velike teškoće na koje smo nailazili, da na mesto šest damo jedan zakon. Kroz odredbe ovoga zakona provejava, dakle kompromisni duh a ne nametanje propisa jedne pokrajine drugoj. Tako na primer mi kažemo da opština mora imati najmanje 3.000 stanovnika, ali vidite da se odmah dalje kaže: „Izuzetno, u mestima gde to zahtevaju terenske prilike ili drugi posve opravdani razlozi, opštine mogu imati i ispod 3.000 stanovnika“. Na taj način mi hoćemo da omogućimo organizovanu manju opštinu i tamo gde se mala opština nameće silom prilika, da ona kao takva ostane. Moja bi lična želja bila da ovo što je izuzetak ne bude pravilo. Ja se malo pribojavam toga, ali mislim da se ovo pravilo neće izigrati i da se politički uticaji neće pojaviti, u obimu i sa snagom koja bi činila da ono što je izuzetno bude pravilo. Dakle, to je odredba koja daje mogućnosti da se stvaraju velike opštine, ali koja, sasvim pravilno ipak omogućuje da ostanu i male gde to prilike stvarno zahtevaju. Kao što vidite to je jedna zgodna, elastična odredba, da se pitanje reši prema terenskim i drugim prilikama u našoj državi i bez ikakvih nametanja onim opštinama koje po prirodi svoga položaja ne mogu biti velike.

Mi smo § 6 kako ga je Vlada predložila a to je u glavnom teritorijalni status opština, izmenili na taj način što smo ga bolje rasčlanili i diferencirali spajanje opština od stvaranja novih opština razgrupisanjem i odvajanjem mesta iz jedne opštine i pridavanjem drugoj u granicama jednoga sreza. Mi smo uopšte dali mogućnost da zakon bude pregledniji i da se ove odredbe, koje su inače komplikovane, mogu da primenjuju lako i prosto.

Mi smo, gospodo, u ovom zakonskom predlogu u odboru uneli i jednu novinu a ona je u tome da se uvede jedan princip koji je ušao u savremeno zakonodavstvo svih naroda sveta, da se za podmirenje pojedinih potreba koje se mogu zadovoljiti samo zajednički ili zajedničkim sredstvima dve ili više opština mogu udruživati po odobrenju bana. Na primer gde je reč o kakvom saobraćajnom pitanju, o pitanju asanacije, izgradjivanju kanala i ma čega drugog, zaštite od stihija, elementarnih nepogoda, tada se više opština mogu da udruže. Taj princip postoji danas u drugom modernom zakonodavstvu, a unoseći ga u ovaj naš zakon ja mislim da smo time omogućili da ovaj zakon bude što bolji u tom pogledu.

Gospodo, u drugom odeljku: Članovi i stanovnici opštine, mogu vam reći da smo mi tu uzeli jedan liberalniji način rešavanja na suprot nazadnom principu koji potiče iz starih vremena i koji daje pravo samo ograničenom broju članova opštine. Vi znate da je bilo gradova gde se stanovništvo diferenciralo na više vrsta gradjana, na one koji stanuju u samom gradu, izvan gradskih zidina i dalje od ovih. Docnije se to diferenciranje uklanjalo, upravo njega je uklonio sam život, a pre svega moderna saobraćajna sredstva koja su život naselja revolucionirala u potpunosti, uklonivši prostorne razdaljine i omogućujući da se naselja približe jedna drugima. Mo-

derno zakonodavstvo vodi računa o tome. Prema tome i mi smo projekt Kraljevske vlade pomerili malo u levo time što smo dali izvesna veća prava stanovnicima opština.

Prigovor koji se čuo u odboru bio je da s obzirom na nemirne elemente koji preovladjuju u naseljima, da bi trebalo učiniti da se stanovnici koji su lako pokretni, flotantni, osujete od uticaja u koliko dolazi u obzir njihovo neposredno učešće u izgradnji samoupravnog života.

Taj prigovor, apstrahujući njegovu celishodnost važi više za gradske opštine nego za seoske. Ja bih molio narodne poslanike koji bi mogli činiti svoje zamerke, što se nije dalo isključivo pravo članovima opštine nego i stanovnicima da vode računa o tome da su prilike znatno izmjenjene, da na selu ne postoji u toj meri socijalno diferenciranje niti ima jakih prolaznih masa — stanovnika i na posletku da bi taj prigovor mogao biti više na svome mestu, ako se pri njemu ostaje, kad je reč o gradovima a manje u koliko je reč o seoskim opštinama.

Gospodo, kod § 17 u vladinom predlogu je bilo da ne može postati ni posle deset godina članom opštine onaj koji ne dokaže da može izdržavati sebe i svoju porodicu. Odbor, gospodo, inspirisan čisto socijalno-humanim obzirima nije mogao da usvoji ove razloge. Nastalo je vreme kad niko ne može govoriti sa sigurnošću o svojoj egzistenciji ni za godinu dana unapred. Mi smo našli za shodno da odbijemo uslov za članstvo da neko mora da dokaže da može svoju porodicu izdržavati. Ta je izmena primljena i s pravom, jer je bolje. Ceo taj socijalni duh provejava kroz ovaj zakon i ja vas molim da se ovaj zakon kao takav i primi.

Gospodo, kod trećeg odeljka: Organizacija opština, koji je vrlo važan mi smo za razliku od vladinog projekta, koji predviđa manji broj odbornika, vodili računa o tome da postoji želja kod naroda da bude što više u odboru zastupljen.

Postoji na posletku i umestan prigovor, da se narodne energije, nezadovoljstva koja se pojavljuju na ovome ili onome pitanju, iscrpljuju u diskusijama odborskim i da bi zbog toga trebalo ustanoviti da broj predstavnika opštinskih bude što veći u odboru opštinskom, tako da to bude jedna vrsta maloga parlamenta. I mi smo, gospodo, posle svestrane diskusije — ja to napominjem zbog toga, da bih istakao kako smo svako pitanje proučavali do tančina — mi smo, danas ustanovili da broj odbornika iznosi u opštinama od 3.000 do 5.000 stanovnika — 24 odbornika; u opštinama od 5.000 do 8.000 stanovnika — 30 odbornika; i u opštinama sa više od 8.000 stanovnika — 36 odbornika. Ali smo u isto vreme uveli jednu, po mome mišljenju vrlo srećnu odredbu, a ona je u tome da u opštinama u kojima je izuzetno broj stanovnika manji od 3.000, da se opštinski odbor sastoji iz 18 odbornika. Medjutim, gospodo, postoje prigovori da ima izvesnih sasvim malih opština, kojima bi trebalo zbog terenskih i drugih prilika omogućiti što veću gipkost u radu, i mi smo zbog toga odmah u toj odredbi kazali i to, da se taj broj od 18 opštinskih odbornika može opštinskim statutom i smanjiti, koji statut odobrava ban, ali nikako ispod broja 10. (Čuju se glasovi: To nije u odboru izglasano. To je protiv samouprave! Graja i prigovori). Molim vas, gospodo, ja sam od onih narodnih posla-

nika koji vole da im se upada u reč, ali isto tako želim i da odgovorim na upadice. Kaže se da je time negiran princip samouprave. Baš obratno je slučaj: ako jedna mala opština, a takvih ima mnogo na pr. u Sloveniji, gde ne mogu da se formiraju velike opštine, uvidja, da joj nije potreban ni koristan broj odbornika od 18, njoj je omogućeno da svojim naročitim statutom taj broj svede svega na 10. I kada se navodi da je to protivno principu samouprave, gubi se iz vida da o tome sama opština odlučuje svojim statutom, koliki će joj biti broj odbornika. To je čisto samoupravni princip koji je dosledno očuvan na ovaj način. (Čuje se: Ako ban hoće!) Ovde se u zakonu ne kaže da odlučuje ban, nego da sama opština o tome odlučuje; prema ovome ja, gospodo, ostajem pri svome gledištu, a mislim da je to i mišljenje većine gospode narodnih poslanika, da je baš ovim u svoj svojoj doslednosti sproveden princip samouprave kada je rečeno da je opština ta koja odlučuje o tome koliki će biti broj odbornika, i to izuzetno.

Gospodo, § 26 govori o tome da se opštinski odbor bira opštim, jednakim, neposrednim i javnim glasanjem. Bilo je u vladinom predlogu rečeno da se bira na 4 godine, a mi smo to izmenili i stavili 3 godine.

Odbor za proučavanje ovoga zakona, vodeći računa o raspoloženju koje danas postoji i o sili fakta da je Narodna skupština tek izglasala izborni zakon, koji ima za bazu javno glasanje, usvojio je taj princip većinom glasova i za opštinske izbore. Bilo je istina raznih mišljenja i prigovora ali je prevladalo mišljenje većine u odboru da na opštinskim izborima treba da bude javno glasanje, dakle: opšte, neposredno i javno glasanje, o čemu će gospoda svakako i ovde govoriti. (Čuje se: Kakva je to samouprava?) Samouprava je svugde tamo, gde odluka potiče od same samouprave, gde narod u vršenju lokalnih poslova sam sobom upravlja... Ne može se, gospodo, kazati da se je otstupilo inače od principa samouprave, ako se je u jednom ili drugom pitanju zauzelo ovo ili ono stanovište, pa se tako isto ne može kazati da je učinjena negacija samouprave ako je uvedeno javno glasanje. Teorijski posmatrano princip samouprave nije u zavisnosti od načina glasanja niti od primene izvesne izborne tehnike, ako su ispunjene sve druge pretpostavke za njegovu punu primenu. Ja inače ne bih želeo da diskutujem način glasanja za koji znam da je uslovljen raspoloženjem većine i drugim obzirima koji su van okvira čisto teorijskog posmatranja stvari.

§ 26, ja vas upozoravam, sadrži u drugom delu jednu vrlo važnu odredbu, a naime: „Biračku sposobnost imaju svi stanovnici, koji su uvedeni u birački spisak opštine prema zakonu o biračkim spiskovima.“ Gospodo, u odboru se ocrtavalo raspoloženje, da se i ženama da pravo glasa. (Glasovi: Dabogme!) Mnoga gospoda su bila protivna tome. (Graja). Ja, gospodo, to priznajem, bio sam i sam branilac prava žene. Gospodo, ja sam mislio, da ne paradiramo mnogo formom, ali da celom sadržinom učinimo da jedan zakon bude što više demokratski. Ja sam pripadao onoj grupi; koja ne samo da traži, nego je energično tražila pravo glasa za žene. (Graja). Gospodo, ja sam ostao dosledan branilac toga principa. (Graja i prigovori).

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Molim Vas, gospodo, nemojte upadati u reč govorniku.

Dr. Stojadinović (nastavlja): Ja znam, da diskusije ove vrste izazivaju i raspoloženja i neraspoloženja. To je u samoj prirodi stvari. Tako je bilo i na strani, dokle se nije došlo do ostvarenja prava glasa za žene. Ali, gospodo, mnogi gube iz vida da Ustav Kraljevine Jugoslavije u članu 55 kaže: da će se pravo glasa žene, regulisati posebnim zakonom. Odbrana prava glasa žene u punom je skladu, dakle i sa ustavnim odredbama.

Ja mislim da mnogi kulturni i nacionalni obziri diktuju potrebu učešća žene u izborima. (Graja).

Gospodo, kad je JRSD prvi nacrt svoga statuta podnela, vi se sećate da je u statutima JRSD stranke bilo istaknuto pravo učešća i ravnopravnost žena. Ja mislim ne bi bilo na odmet, da smo to uradili. (Graja i prigovori.) Ja sam, gospodo, kao izvestilac dužan da vas upoznam sa svima raspoloženjima, koja su se ispoljila u tome odboru, a raspoloženje je bilo veoma jako, da se ženama da pravo glasa. Dr. Gavrančić je zatim podneo nov predlog u tome smislu, ali sa ograničenim pravom na one žene koje rade samostalno... (Graja... **Miloš Dragović:** Žene imaju više kuraži nego ljudi! Smeh.)

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Molim Vas gospodo, izvolite saslušati govornika.

Dr. M. Stojadinović (nastavlja): Vidite, gospodo, koliko je ova konzervativna skupština imala naprednih i lepih ideja, jer samo moderna demokratija traži šire učešće žena u javnim poslovima. Gospodo, ja vas samo upoznajem sa raspoloženjem, koje je vladalo u odboru, ali tako isto lojalno vam saopštavam da većina nije primila ovo. (**Miloš Dragović:** Primate li vi to?) Molim vas, većina u odboru nije primila ni predlog dr. Gavrančića, ni predlog manjine dr. Kešeljevića, nije primila, a ako se ne varam, ni predlog dr. Lukića, gde se tražilo učešće žena, ali u ograničenom obimu; n. pr. žena, koje imaju samostalne radnje. (Graja.) Žene koje imaju samostalne radnje treba da imaju pravo glasa. (Graja. — **Dušan Živojnović:** Tako je; i aplaudira.) Meni je milo, gospodo, da mi g. Dušan Živojnović odobrava sa aplauzom za pravo glasa bar za one žene koje imaju samostalne radnje. (Žagor i graja.) Molim vas, gospodo, koliko su raznolika shvatanja, i koliko su ljudi podložni uticajima ove vrste, koliko su skloni da modifikuju svoja mišljenja, videli smo i po tome što su protivnici prava glasa žena ubrzo promenili svoj stav a medju njima i moj uvaženi prijatelj g. Dušan Živojnović. Naravno s tim da se to pravo da ograničenom broju žena. (**Dušan Živojnović:** Jeste, ja sam bio da se to pravo da ograničenom broju!) Ja to, gospodo, ovde javno konstatujem. (Graja i žagor.) Gospodo, to pitanje likvidirano je na taj način što je većina članova odbora odbila učešće žena u izborima opštinskih časnika. Došla je i izjava g. Ministra unutrašnjih poslova, da se taj predlog ne bi mogao da prihvati, tako, da je većina odbornika na posletku bila protivna učešću žena izborima. (Graja i žagor.) Ja sam ovim bio lojalan tumač raspoloženja odbora koje će doći nesumnjivo, do svoga izražaja i u Skupštini.

Gospodo, u organizaciji opština veoma je važno, kako se dolazi do opštinske uprave. Mi smo kod § 47 koji govori o tome, imali dugih diskusija, pa

smo se na kraju sporazumeli, da ona lista, koja ima najveći broj glasova dobije dve trećine odbornika, dakle celu opštinsku upravu, i najveći broj odbornika. Kao što ste videli iz zakonskog predloga, sad se predsednik opštine ne bira odvojeno od odbora, nego se konstituiše odbor, pa taj konstituisani odbor daje predsednika i članove opštinskog suda, iz predloženih kandidata na svojoj listi i to po redu. Prvi odbornik je predsednik i tako dalje redom. Za razliku od prvobitnog projekta koji sve odbornike daje listi koja je dobila većinu, mi smo u imenovanom § 47 predložili: „Ako je bilo više kandidatskih lista, birački će odbor oglasiti, da je izabrano dve trećine kandidata sa one liste, koja je dobila najveći broj glasova, a ona jedna trećina ima da se podeli na ostale liste iz manjine. Prema tome po ovome predlogu zakona biće zastupljena i manjina, samo što ona ne učestvuje u vladi, t. j. u opštinskoj upravi — nego u Parlamentu, odnosno u opštinskom odboru. Prema ovome vladu, odnosno opštinsku upravu, dobiće ona lista koja ima većinu birača. Morate nam priznati, da je odbor za proučavanje ovoga predloga zakona o opštinama, bio dovoljno liberalan, predlažući vam da i manjina može da udje u opštinu, kao opozicija, te da kritikuje rad većine i time doprinese saniranju samoupravnih prilika. Time smo stvarno upotpunili samoupravu u opštinama, verujem mnogo bolje, nego što je bilo u prvobitnoj redakciji. (Glas: Je li to i vladin predlog?) Ovo je, gospodo, predlog odbora, a Vlada je pokazala preko Ministra g. Žike Lazića, krajnju predusretljivost u pogledu izlaženja u susret opravdanim zahtevima. Ne ustručavam se reći — da blagodareći g. Ministru i Vladi, došlo se do ovoga ovako izradjenog predloga zakona. Moje je lično mišljenje, da je donekle bolje, da lista koja dobije većinu glasaca, ne dobije sve odbornike, nego samo dve trećine, a da jedna trećina ostane u logičnoj srazmeri i za liste iz manjine.

Gospodo, posebna glava zakona govori o opštinskoj upravi i predsedniku. Odbor se ovde borio sa teškoćama radi primene što boljeg sistema. U Srbiji se bira glava opštine, predsednik, čiji je izbor glavno, pa onda prelazi na izbor odbornika, kojima se nesumnjivo pridaje značaj ali ne u onoj meri kakav se značaj pridaje izboru predsednika i užoj upravi. Naš narod je voleo na čelu opštine da vidi predsednika kao najispravnijeg predstavnika opštine, a dezinteresujući se donekle kako će biti sa odbornicima. Mi smo ostavili taj sistem koji je bio kod nas u Srbiji, u Sumadiji, ali nismo usvojili ni onaj koji je bio u ostalim pokrajinama, da se predsednik opštine bira slobodno od samih odbornika ali iz njihovih redova ili kao što je slučaj u Nemačkoj da se predsednik opštine može da bira čak i konkursom nezavisno od odbora. Zato je Nemačka dala odličan tip gradske municipije sa izrazito stručnim predsednikom na čelu uprave, o čemu ćemo specijalno govoriti kad bude uskoro došao na red zakon o gradovima. Mi smo ovde usvojili kombinovani sistem, dakle niti prvi po kome se bira odvojeno predsednik, niti drugi da se predsednik bira iz redova odbornika ili inače, jer bi nastupio slučaj, blagodareći uticaju novca, retorici ili drugim uticajima, da za predsednika dodje eventualno najgori,

za koga se nije ranije znalo i koga narod ne bi ni želeo.

Ali zato držim da smo ovu stvar najbolje rešili. Ne bira se dakle, predsednik nego se biraju odbornici, ali mi već unapred znamo kod ovog sistema da je predsednik onaj koji nosi listu, t. j. prvi odbornik. Zatim smo kazali da upravu sastavljaju pored predsednika, koji ima naročitu vlast još dva do pet odbornika koji ulaze kao članovi uprave. Uzeto je zato 2 do 5 pošto u nekoj opštini postoji potreba za tri a u nekoj za 6, da bi se dalo mogućnosti da opštinske uprave budu sastavljene po potrebi i kako se bude želelo od samoga naroda. Kao što vidite uneli smo i tu jednu odredbu vrlo spretnu i zgodnu u svakom pogledu, uz to elastičnu za ovaj okvir-zakon.

Kad se uprazni mesto predsednika, članova uprave kao i odbornika onda dolaze sa iste liste po redu. Prema tome mišljenje po kome narodne mase neznaju koga biraju otpada potpuno kao netačno, jer se zna uvek ko će biti predsednik a ko član uprave, kako i ko uopšte sačinjava opštinsku upravu.

Ako je ovo pitanje dobro i liberalno rešeno ostalo je drugo pitanje kome su činjene ozbiljne zamerke a to je da predsednik i članovi uprave vrše svoju službu besplatno. Ova je reč izazvala mnoga neraspoloženja. Mi smo je izbacili, a mesto besplatno upotrebili reč počasnno, i to je zgodnije i znači više. U isto vreme dodali smo u vezi zamerki, koje su nam upućene, da predsednik može biti nagrađen, kao i članovi uprave ako stvarno rade i na štetu svoga drugog posla. Naša braća u Sloveniji imali su čak i službu delovodje koja nije bila plaćena.

Sumar, koji penzioner ili ma ko drugi mogao je kod njih da vrši poslove opštinske besplatno a mi ovim dajemo mogućnost da se tamo u Sloveniji u okviru toga sistema i dalje ostane. Zato smo, dakle, kazali da u opštinama gde služba predsedniku zauzima sve ili veći deo radnoga vremena može opština odrediti opštinskim statutom predsedniku srazmernu nagradu u obliku mesečne ili godišnje plate.

Gospodo, ako bi se ovaj zakon pravio samo za jednu pokrajinu, ili ako bi se donosio za državu gde uopšte nije bilo kroz čitave decenije opštinskog zakonodavstva, onda bi bilo sasvim razumljivo da a priori rešimo celu stvar i krojimo odredbe kakve hoćemo. Ali mi smo morali voditi računa o našim prilikama unoseći ovakve odredbe koje daju mogućnost da budu zadovoljni i oni koji traže da predsednik bude nagrađen kao i oni koji traže da predsedničko mesto bude počast. Ovakvom stilizacijom nije oduzeta mogućnost da predsedništvo bude nagrađeno i da izdaci za to budu predviđeni. Za to se nadam da će i Narodna skupština u ovoj soluciji da vidi zgodno i srećno rešenje, jer drugačije rešenje ne bi smo mogli naći da se da zadovoljenje svima.

U koliko se tiče delokruga opštine u glavi IV mi smo brisali iz prvobitnog projekta da delokrug obuhvata sve poslove koje se tiču neposredno interesa opštinskih i dali smo jednu drugu mnogo zgodniju redakciju. U § 76 po prvobitnome predlogu stavljene su sve one odredbe koje se odnose na oblasti čisto samoupravnih zadataka, koje normalizuju te odnose i određuju šta opština ima da radi na samoupravnom polju. Sa svoje strane mogu da izjavim da smo mi dobili izjave i saopštenja i van skup-

štinskih krugova da je ova redakcija srećna i zgodna, jer daje široke mogućnosti za najširu samoupravnu delatnost. U § 79 gde se kaže da je opština dužna saradjevati i u drugim mesnim poslovima državne uprave prema postojećim propisima i nalozima državnih vlasti, mi smo izbrisali reč „nalozima“ a kazali smo na mesto toga prema „zakonitim naredbama“, ne hoteci da izložimo samoupravni život šikanama organa pojedinih vlasti. Isto tako uneli smo jednu novinu u § 80, da opština u kojoj nema državne pošte sama obavlja i vrši posao poštanskog saobraćaja.

Gospodo, ukoliko se tiče glave V koja govori o nadležnosti opštinskih organa, ona je i važna i zanimljiva. Opštinski su organi predsednik, uprava i opštinski odbor. Predsednik ima jedan odredjen delokrug svoga rada, uprava opštinska takodjer odredjen delokrug rada a odbor to isto i nezavisno od prvih. U projektu zakonskom je sve to lepo i jasno opisano. Mi smo brisali prema vladinome projektu mesto gde se govori da je predsednik opštine šef administracije. Njemu je inače povereno staranje o celokupnoj opštinskoj administraciji, te je stoga ovo bilo nepotrebno naročito unositi, ali s druge strane većina odbora nije usvojila ni predlog kojim se išlo za tim da delovodja bude šef administracije. Inače uloga opštinskog funkcionera naglašena je u ovome zakonu. Po ovom zakonu ne postoji opštinski delovodja nego lice koje vrši službu delovodsku. Time smo dali mogućnost da sve pokrajine eventualno zadrže i svoje ranije nazive u Vojvodini n. pr.: To lice može se zvati beležnikom, u Srbiji može ostati naziv delovodja a u Sloveniji neka ga ne nazivaju nikakvim imenom, jer tamo postoje u malim opštinama druga lica koja tu službu mogu da vrše i na drugi način pa, ako i konvenira i besplatno, što će svakako sve teže ići sa daljim napretkom samoupravnog života. Prema tome ovakvo naše formulisanje veoma je elastično i daje mogućnosti da sve pokrajine zadrže za lica koja ovu službu vrše nazive koji im budu konvenirali.

Bila je velika borba oko predsedničke vlasti. Tražilo se da predsednik može da sudi i da može da kazni. Mi smo za razliku od projekta vladinog usvojili predlog koji glasi: „Predsednik ima pravo da kazni novčano do 50 dinara ili zatvorom do 24 sata onoga koji ne posluša njegovu zakonitu naredbu. Ove kazne se mogu odmah izvršiti, a protiv njih se mogu upotrebiti redovni pravni lekovi“. Kao što vidite predsednik ima pravo da kazni, ali postoji mogućnost pravnih lekova, žalbe protiv njega. To je bilo traženo i tim predlogom dato je da predsednik dobije prošireni oreol svoje moći kroz ovaj dodatak.

Odredbe koje govore o službenicima dale su najviše posla Odboru. Mi smatramo da je ova glava VI veoma važna. Formirajući novu opštinu kroz novi Zakon o opštinama, mi moramo dati garantije onima koji vrše opštinsku službu. Tu smo imali velike teškoće. Ova prava koja se daju opštinskim službenicima nisu ni u koliko nova za Hrvatsku, Dalmaciju, Slavoniju i Vojvodinu, ali su ona potpuno nova za Srbiju, za teritoriju ranije Kraljevine Srbije, u toliko što su naši činovnici opštinski bili izliferovani čefu opštinskih uprava i ove su ih mogle nemi-losrdno da izbacuju i ignorišu njihova prava. U

takvom stanju stvari nije mogao da se očuva kontinuitet pravilne samoupravne delatnosti, a ja mislim nije mogla da se očuva ni samouprava pod okolnostima da opštinski činovnik nije nikakvu zaštitu uživao. Svi ti obziri a naročito onaj da bez dobrog opštinskog funkcionera nema ni dobre samouprave bili su odlučni u novom i pravilnom regulisanju ovoga pitanja. Eventualno ustanovljenje penzija mi smo u ovom predlogu zamenili jasnom obavezom opština, jer nije pravo da onaj koji na svojim plećima nosi život opštine bude nezaštićen pod stare dane. Mi smo ustanovu penzija digli na stepen prava. Bliže regulisanje odnosa službenika uz isticanje glavnih osnovnih načela u ovom zakonu preostavljeno je banovinskim većima kroz specijalne uredbe. Ovu uredbu odobrava i objavljuje ban. U projektu nije bio predviđen rok do koga se mora doneti ta uredba, a Odbor je stvar izmenio na bolje, da se uredba mora doneti do kraja ove 1933 god., čime su opštinski službenici zaštićeni, te da ne bude da se, kao i ranije, opštinskim službenicima stalno obećavalo, a nikada ništa nije dalo.

Traženo je, a i predlog manjine ocrtavao se u znaku te težnje da uredbu ne donosi banovinsko većće, nego da je propisuje Ministar unutrašnjih poslova. Kako su prilike raznolike, i kako je ovaj zakon u tom pogledu stvarno okvir-zakon, Odbor je usvojio da banovinsko većće bude telo koje će uredbu da propiše saobrazio mesnim prilikama. Mi smo dali minimum u okviru koga banovinska većća moraju da vode računa kad je reč o opštinskim službenicima.

Gospodo, mi smo takodje i odredbe o penzionom fondu izmenili i smatramo da nije veliki teret za opštine da ga one podnose zajedno sa banovinama i da se glavna službenička mesta u opštinama obezbede i na ovaj način. Nije osnovan prigovor koji su činila neka gospoda iz Srbije kao i da svi panduri dobijaju pravo na penziju pa čak i svi dnevničari. Reč je o glavnim službeničkim mestima bez kojih samouprava ne može, a na njima je t. j. na samim samoupravama da eventualno proširuju svoje socijalno staranje. Nova je i odredba da se za stručno obrazovanje i usavršavanje opštinskih službenika imaju obrazovati stručni kursevi u banovinama. Mi smo bili veliku bitku na ovom pitanju. Potpomognut od nekoliko svojih drugova ja sam podneo predlog da se pristupi osnivanju jedne komunalne akademije u našoj državi. Danas postoje škole za sve struke ali ne i za opštinske službenike. Komunalna akademija preka je potreba, jer je i sve veća potreba za stručnim komunalnim osobljem. Mi moramo i na toj strani ići napred analogo drugim državama. U Nemačkoj postoje škole slične vrste, a imaju ih pri fakultetima ili inače i druge države. U Francuskoj samo za urbanizam postoji institut u rangu fakulteta. I pored sveg konzervativizma na ovoj strani mi se nećemo moći dugo da opiremo zahtevima ove vrste, koji se nameću neodoljivom nužnošću razvitka. Na žalost ovoga puta nismo uspeli sa tim predlogom, ali smo za to dobili u odboru svečanu izjavu g. Ministra unutrašnjih dela po kojoj će se kod prestojećeg zakona o gradovima uneti i odredbe o komunalnoj akademiji.

Ja, gospodo, naročito podvlačim ovu izjavu g. Ministra da se kod Zakona o gradovima vratimo na pitanje o osnivanju jedne komunalne akademije. Mi smo posle te izjave g. Ministra, koju je on dao u

ime Kraljevske vlade, povukli taj svoj predlog i sveli ga na najuži, t. j. da se pri svakoj banovini ima obrazovati specijalni kurs za opštinske službenike. Goruća je potreba da se podigne nivo stručnosti opštinskih službenika. Putujući ranije po unutrašnjosti a naročito Bosni imao sam prilike da čujem mnoge činovnike koji su me pitali, i ne poznavajući me uopšte, kako bi se imale da tumače neke veoma važne naredbe vojnih vlasti koje su se odnosile na najpoverljivije stvari naše vojske budući su, kao što rekoh, sami bili nedovoljno pismeni da udju u duh tih naredaba. Takvih i sličnih primera ima vrlo mnogo. Ne sumnjivo, je, gospodo, da je najvažniji interes države da opštinsko činovništvo bude sposobno, da bude na visini svoga poziva i da zna šta hoće država a šta samouprava. Sa tih razloga mi smo i pristali da se za sada obrazuju samo kursevi za stručno obrazovanje a docnije pristupi osnivanju i jedne komunalne akademije.

Gospodo, odredbe o opštinskim finansijama pretrpele su takodje izvesne izmene u Odboru. Kratkoća vremena ne dopušta mi da ovog puta i o tome opširno govorim. Na kraju nekoliko reči o nadzoru državne uprave. Ako hoćemo, gospodo, da utvrđujemo samoupravne potrebe kod paragrafa koji govori o čistim zadacima samouprave, vrlo je važno za utvrđivanje toga znati: do koga se stepena provelo načelo samouprave, a zatim vrlo je važno podvrći pažljivoj analizi odnos u kome stoji samoupravna prema nadzornoj vlasti, ukoliko joj je podčinjena, na koji način i u kojim slučajevima.

Kod § 122, gospodo, odbor je odbacio predlog da sreski načelnik ima prava prisustvovati sednici opštinskog odbora i da na toj sednici može i govoriti, s tim da samo nema prava glasa pri donošenju odluke. Mi smo to, gospodo, izbacili, smatrajući da to pravo sreski načelnik ne treba da ima, držeći se pri tome samog Ustava koji kaže da se načelo samouprave ima da očuva, a ja držim da smo ga mi u punom opsegu ovde i sproveli.

Raniji § 123, gospodo, po vladinom projektu glasio je: Ako nadzorna vlast nadje da je odluka opštinskog odbora protivna interesima opštine, zadržaće tu odluku od izvršenja... itd. Mi smo našli da u nadležnosti nadzorne vlasti ne treba da bude i to pravo da ona odlučuje šta odgovara a šta ne odgovara opštinskim interesima. Mi smatramo da opštinski odbor treba da bude taj koji će to odlučivati, a da nadzorna vlast treba da odlučuje da li se rad opštinskog odbora kreće u granicama zakona ili ne.

G. Ministar unutrašnjih dela koji je, kao što sam već i ranije naglasio, do krajnjih granica u ime vlade izlazio na susret predlozima činjenim u odboru prihvatilo je u ime vlade ovo tumačenje i na taj način ova odredba ispala je mnogo liberalnija nego što je prvobitno bila predložena. Gospodo, i kod pitanja o razrešenju predsednika opština učinjena je jedna izmena takodje na bolje. Kod prelaznih naredjenja zagarantovali smo stečena prava opštinskim činovnicima, a zatim smo dali mogućnost da se o onima koji su se zatekli u službi ima da vodi računa o njihovim pravima i da im se u obimu kako banovinska većća budu našla, mogu priznati izvesne godine službe. Postavljen je, dakle, jedan koliko pravičan toliko i human princip. Zatim mi smo u § 136 istakli još neke gradove koji se u ovom zakonu izuzimaju i koje će doći pod udar zakona o gradovima. Ja moram da

vam priznam da su me mnoga gospoda narodni poslanici pitali o tome i kazali mi da bi i oni želeli da izvesne gradove izuzmu ali da to ne mogu da učine zbog toga što ne znaju, kakva će sve prava ti izuzetni gradovi uživati po zakonu o gradovima.

Gospodo, nesumnjivo je da će po zakonu o gradovima gradovi uživati izvesna prava koja će im dati veće mogućnosti da se jače razvijaju u pravcu zadovoljavanja specifično gradskih potreba. Mi ne znamo kako će glasiti zakon o gradovima ma da verujemo da ćemo i to znati narednih dana. Diskutujući po ovome pitanju mi smo uneli, pored onih gradova koji se nalaze u vladinom predlogu još i nekoliko drugih mesta koja se smatraju kao gradovi a to su: Korčula, Kumanovo, Kostojnica, Kotor, Livno, Nova Gradiška, Pirót, Ruma (na mesto Šida), Stari Grad na Hvaru. (Jedan glas: Šta vam je pri tom bilo merilo?) Mi smo vodili pre svega računa o ekonomskom momentu, o veličini stanovništva, o specijalnim potrebama i izraženim željama pojedinih mesta, ali mogu odmah da vam kažem da nije činjena nikakva opozicija onima koji su isticali želju da se pojedina mesta izuzmu i dodju pod udar zakona o gradovima. Ta opozicija nije činjena ni od strane Kraljevske vlade pa ni od strane odbora. Prema tome uvek je bila data mogućnost da svaki koji želi da izuzme pojedina mesta, može to i učiniti. Ako se bude naknadno našlo da bi pored ovih mesta koja su već izuzeta trebalo i još neka izuzeti, onda će se to moći učiniti pri rešavanju zakona o gradovima. Tada će se rešiti da i ta mesta dodju pod udar ovoga zakona. Gospoda, narodni poslanici, kad se taj novi zakon bude donosio, imaće mogućnosti da stave svoje konkretne predloge u tom pogledu. Zato mislim da ovo ne treba da bude povod za neke naročite rasprave i prigovore.

Mi smo kod poslednjih paragrafa uneli da ovaj zakon stupa na snagu 60 dana po njegovom obnarodovanju. To smo učinili sa razloga, što iz ovoga zakona rezultiraju i izvesne obaveze, kao i potreba da se do izvesnoga roka pojedini pripremni poslovi svrše. Zato je i bilo potrebno da se ostavi jedan minimalan rok. Po isteku toga roka možemo ići i na izbore, ako se to nadje za potrebno od onih koji u to vreme budu odlučivali sudbinu izbora.

Gospodo, ja ću ovde dodirnuti i pitanje izveštaja manjine. U izveštaju manjine čini se prigovor da ovaj zakon o opštinama onemogućuje da se u celoj zemlji istovremeno ide na izbore. Ja bih na ovaj prigovor možda mogao da odgovorim izjavom: da ovaj zakon ne zabranjuje da se izbori u celoj državi mogu obaviti jednoga istoga dana. Nema zakonskog propisa koji to zabranjuje. Prema tome ovaj bi prigovor otpao koji manjina čini. Na vladi je, gospodo, da ona odluči dali će izbori biti jednovremeno; ali samim tim što ovaj zakon ne isključuje izbore u isto vreme i za celu zemlju on ih i ne ometa. Zakon to pitanje rešava na način što ne isključuje ni jedno ni drugo rešenje. Neosnovanost prigovora manjine bio bi u tome što mu ona pripisuje jednostranost koja ne postoji.

Gospodo, možda će se naći od strane onih faktora koji, odlučuju sudbinom izbora da je celishodno da se u pojedinim banovinama ili krajevima izvrše izbori ranije ili dočnije. Ja priznajem da zakon dopušta i tu mogućnost; ali ne zabranjuje izrikom da izbori ne smeju biti u celoj zemlji jednoga dana.

Ja moram priznati, gospodo, u momentu kada dodirujem izveštaj manjine, da je ona lojalno saradjivala u odboru, da su sa njene strane dolazili mnogi predlozi i sugestije i da je ta saradnja uopšte bila veoma prijateljska. Ako bi se ovako raspoloženje i relativno mala razmimoilaženja ocrtavala i u drugim odborima pa i ovde u samoj Skupštini onda bi se time samo ubrzao proces slivanja ova dva razna tela u jednu celinu.

Gospodo, ja neću da budem od onih koji preteranom osetljivošću reaguju na rad manjine, kojoj u ovom slučaju zakona o opštinama stoji na čelu dr. Bačić, bar koliko se tiče ovih konkretnih predloga manjine, niti hoću da konstruišem neke zle namere u predlozima koji potiču od te grupe. Ja vidim čiste pobude kod njih koje su ih i ovog puta rukovodile da stave svoje odvojeno mišljenje. U pitanju tajnog ili javnog glasanja moje nije da ovom prilikom vodim diskusiju o tome. Skupština je odlučila većinom sudbinu glasanja i to je sada već svršen čin. Ali, gospodo, pored svih komplimenata koje im ja činim u pogledu dobre volje i dobrih namera i sa nadom da će i oni glasati za ovaj zakon, ovo u toliko pre jer su njihova ostupanja minimalna, postoji jedno shvatanje koje se zasniva na vrlo netačnim pretpostavkama. Na ime manjina kaže, da ne treba nikom dopustiti da se kandiduje ko ne pripada jednoj političkoj stranci. Gospodo, drugim rečima zakonom priznatoj. Ja nisam imao prilike da govorim o izbornom zakonu, ali ja imam svoje razloge koje bih istakao na suprot tezi koju gospoda zastupaju u svome predlogu. Moja namera nije da ih izazivam svojim zamerkama, jer mi je potrebno njihovo priznanje da je ovaj zakon dobar i uveren sam da će manjina glasati za zakon. Ja sam uveren u to jer između nas i vas ima malo razlike. Gospodo, manjina je u glavnom ostala dosledna sebi. Ona je u punoj doslednosti sačuvala kontinuitet ideja koje je zastupala i kod izbornog zakona i kod ostalih zakona. Prema tome najmanje može da joj se zameri nedoslednost. Ali u koliko se tiče njenog predloga o vezivanju za jednu priznatu stranku, o tome se govorilo na dugačko i na široko kod izbornog zakona. Ja ne bih hteo da se na to vraćamo. Ali pošto sam ja jedan od onih koji nije govorio prilikom donošenja izbornog zakona, a ovde se pitanje postavlja na isti način, to bih želeo da istaknem samo dva momenta. Možda se zamisli stranka čak i zakonom priznata i da ta stranka afirmira osnovna načela nacionalnog i državnog jedinstva pa da ipak sabotira i državno i nacionalno jedinstvo. To može biti. Ja dakle ne vidim garancije u tome vezivanju za jednu stranku bar one garancije koje manjina želi da postigne. Drugo ne može li gospodo šef stranke, koji će u punoj doslednosti da očuva program sabotiranja države i jedinstva da poturi neko treće lice sasvim podređeno pa da to lice bude nosilac, a da se on ipak povuče u stranu i očuva kontinuitet u politici sasvim suprotnoj. To može da se zamisli. Stvar nije rešena prostim ispunjavanjem forme.

Gospodo, priznanje političke stranke, pretpostavljam reglementisanju svih odnosa u toj stranci. Ako bi smo gospodo, opširno ubacili u diskusiju pitanje vezivanja za političku stranku ili priznanje stranke kroz zakon, ja tvrdim da to pretpostavlja ulaženje i analizu svih mogućih odnosa stranke: u kome odnosu stoji glavni odbor prema ostalim članovima, kako se štite prava članova, u kome odnosu stoji gla-

vni odbor prema vlastima, kako se vrši kandidacija i tako dalje. Ako bi zakonodavac ušao u analizu svih tih odnosa i priznao stranku, onda bi to išlo do pune negacije slobode građana, do negacije koja je i u Ustavu istaknuta; da svaki građanin ima aktivno i pasivno pravo glasa. No nezavisno od svega toga ja samo napominjem da su kod ovoga zakona gospoda iz manjine sa apsolutnom doslednošću branila one principe koje su i ranije istakli i na tome im ne možemo ni u koliko zameriti.

Gospodo, nije se u odboru ocrtavalo jasno raspoloženje manjine da pomenutu banovinsku uredbu ne odobrava banovinsko veće nego sam Ministar unutrašnjih poslova. I u odboru je bilo članova većine koji su smatrali da bi, možda, tu uredbu imao da izda sam Ministar unutrašnjih poslova. Preovladalo je na posletku mišljenje da je bolje da se to ostavi banovinama, u toliko pre što zakon čuva okvir.

Četvrti prigovor manjine je u tome, da se izbori ne vrše istoga dana. Ja bih, osvrćući se na taj prigovor, ostao pri svojoj malopredjašnjoj izjavi, da zakon izbore istoga dana ne isključuje.

Ja verujem da ćemo mi izgradjivanjem samoupravnog života, kao što je ovde predviđeno, kroz

ovaj zakon, učiniti da naš nacionalni život krene napred i da kroz snažnu, moćnu i naperdnu samoupravu dodjemo do jake, moćne i snažne države. Mi gledamo sredstvo u snaženju samouprave da bi osnažili državu i gledamo jedan dobar i siguran put ka jačem napretku i države i nacije.

Ja bih u ime većine u odboru molio gg. poslanike, da u isto vreme skratimo diskusiju i da se predlog zakona primi, jer je on srećna sinteza svih predloga koji su pali i jer pretstavlja jedan veliki korak napred. Sa tim ubedjenjem, da ćemo, ostvarajući jaku samoupravu ojačati i našu državu, i narodnu zajednicu, ja izražavam ponovo nadu da će Narodna skupština usvojiti mišljenje većine. (Odobranje i pljesak.)

Potpredsednik dr. Kosta Pöpović: Gospodo narodni poslanici, ja ću sa vašim dopuštanjem današnju sednicu zaključiti. Kao dnevni red za iduću sednicu predlažem produženje proučavanje zakona o opštinama.

Iduću sednicu zakazujem sutra u 9 časova.

(Sednica je zaključena u 1,30 časova.)

P R I L O Ž I

INTERPELACIJA

DR. GAVRANČIĆA OTONA, NARODNOG POSLANIKA NA G. MINISTRA UNUTRAŠNJIH DELA RADI ZABRANE PROSLAVE ŠTOSMAJEROVE SOKOLSKOM DRUSTVU II. U ZAGREBU NA 12 FEBRUARA 1933 OVE GODINE

Gospodine Ministre!

Sokolstvo grada Zagreba zamolilo je po svojim službenim predstavnicima dozvolu, da 12 ovog meseca podje korporativno u povorci zagrebačkim ulicama pred spomenik velikog Hrvata i Jugoslavena, a rimokatoličkog vladike, Josipa Jurja Štrossmajera, i da položi na podnožje spomenika svoj lovor vijenac.

Održanje ove patriotske manifestacije bilo je dozvoljeno po nadležnim vlastima; spominjem da je sokolstvo grada Zagreba dalo punu garanciju nadležnim vlastima, da će zamišljena manifestacija ostati u dozvoljenim granicama.

Sokolstvu se smije i može vjerovati, da neće dozvoliti nikakova ekscesa kad to obeća i da će imati snage, da svoje disciplinirano članstvo zadrži u predviđenim granicama manifestacije.

Medjutim kasno u noć 11 ovog meseca ili bolje rečeno tik pred početak same priredbe zabranilo je redarstvo povorku. Već od 8 sati ujutro postavljeni su redarstveni agenti na sve uglove prilaza na Wilsonov trg, koji je bio odredjen kao sabiralište Sokolstva, te su svakog građana sa sokolskom značkom upućivali, da uzalud dolazi jer da je manifestacija odložena. Premnogi su poverovali i vratili se kućama. Ipak se sabrao lijepi broj od preko petstotina Sokola i Sokolica iz svih građanskih krugova, koji nisu vjerovali riječima agenata, ili ako su vjerovali željeli su da svojih starijehina saznadu, koji je razlog, da se Sokolstvu zabranjuje zamišljena manifestacija.

Sakupljeno Sokolstvo u sokolani Sokolskog društva Zagreb II. održalo je zbor. Na tom zboru je pročitana slijeđea poslanica velikog Jugoslavena Štrossmajera.

„Svima nam je, braćo moja, poznato, da su se u najnovije doba pojavili osóbilni proroci izvana i medju nama unútri. Podučavaju nas da imamo biti Hrvati, katolíci, što bi u sebi doóbro bilo, da nisu

ti nepozvani savjetnici našega naroda ódovidni mrzitelji i jednoga i drugoga i da nije zle namjere da se tim sije razdor medju jednokrvnom braćom. Pravi bi bijednik bio, tko bi se htio poslužiti našom vjrom da nas zamrazi i razdvoji. Cilj je svete vjere da braću spoji najsvetijim i najužežijim vezom u jedno. Zadaća je svete vjere da u ime božje ljude miri, briše predrasude i bjaži ljudske strasti. Vjera koja je bila kadra sijati medju braćom razdor, nebi bila vjera, nego pukó praznovjerje; nobi bila božja istina, nego ljudska bludnja. To je braćo, što mi imamo učiti i čega se imamo držati u zvanju i u životu našem. Ja pak velik: ako bi i bilo s jedne ili s druge strane takvih predrasuda, da je im nu narodnom i vjera priljubljena; što nigdje na svijetu ne biva, imajmo ipak strpljivosti, ne kršimo nikad zakon bratske ljubavi, znajmo pouzdano da će vrijeme, napredak i prosvjeta odstraniti slične predrasude. Ako bi ipak tko tim povodom hotimice sijao razdor medju braćom, bio bi sličan onome koji se je noći kad su težaci zaspali, kriomice došuljao na njivu i posijao kukolj medju čistu pšenicu.

Ljubimo brata ne samo stóga što je s nama jedna krv i jedan narod i što je božja volja, da s njim živimo u stostrukom ódnósjaju svakidašnjega života, nego i stoga što smo s njim hvala Bogu u najbližem srodstvu svete vjere naše. Vjera nam je osim jedne jedine iznimke jedna te ista. Stéti, sramota i grehota bi bila da što smo samom vjrom jedni drugima bliži, da budemo jedni prema drugima to odurniji i neshóshiji. Ne otudjujmo se dakle od braće svoje. Ne slušajmo nikad one koji bi nas htjeli ma kakvim náčinom razdvajati, jer su to óčevidno opći naši neprijatelji. One grdne poslovice, koje je izumio sam pakao da sije medju nama ódućnost i mržnju iskorijenimo zavazda iz srca i duše naše. Združimo se vjrom i cirkvom da budemo jedni i da to jedinstvo smatramo kao zalag naše vremenite i vječne sreće.

Bóg vidi i zna da govorim istinu kad kažem: ja, naš narod krstio se, on óvim ili ónima imenom,

Ljubim jednakom ljubavi. Sve što sam dosad učinio, učinio sam za sav narod svoj, ako mi Bog uzdade života i udobnosti, sve što ću još učiniti, učinit ću jednima i drugima, dokle god budem živio opominjat ću katolički puk, da prema braći Srbima uvijek svjedno vrši onu evanđeosku: što nebi rado da ti drugi učini, ne čini ni ti drugome, a što bi rado da ti drugi učini, čini i ti drugima. Povrh toga nikad nam ne smije sići s uma, da nam okolnosti u kojima živimo svetu dužnost, da jedinstvo i slogu promičemo u našem narodu svakim mogućim načinom.

Tko promiče u našem narodu ljubav slogu i jedinstvo zvao se on Srbini ili Hrvat, pravi je kršćanin, pravi je ljubitelj života, svijetla, slobode i slave svoga naroda. Neljubav, nesloga i razdor su očevidno smrt i propast našega naroda. Ljubav, sloga i jedinstvo zalog su njegovom uskrснуću, njegovoj slavi i njegovoj neumrlosti. Naš narod naposljetku želi i očekuje od svih onih, koji su se na njegovim leđima uspjeli do viših mjesta, da svoj narod ljube, da mu sve svoje sile posvete, da bratski i prijateljski s njim postupaju, da katkad i s njegovim manama imaju strpljivosti. Rijječ u jednu: narod želi i očekuje da se njegovi mogućnici i provostolei sjećaju, da nije slovo Božje s neba sišlo zato da njim služi i dvori, nego da svaki mogućnik ima sići po poniznosti i ljubavi u dubljine naroda, te se narodnim slugom u svemu učiniti.

Našlo se ljudi i medju nama koji su svoje časno i pošteno ime, kojim se služi i ponosi dobar dio našega naroda iznijeli javno na ruglo i to, o Bože neumrlu! U onaj čas kad se to ruglo nekim načinom nije moglo drugačije napisati, nego upravo krvlju bratskom.

Živimo s braćom našom istočnoga obreda. Budimo zato prema njima puni ljubavi i dobrote. Sjetimo se da je najsjajniji dokaz prave vjere čista i dobrotorna ljubav. Ljubimo iskreno braću s kojom živimo, jer su s nama jedna krv i jedan narod i jer nam je obojima jedna budućnost. Naš narod da je zrio, oteo bi se romanizmu na religioznom polju. Otakad je izvjesno da su u Rimu upravo poludili, vidi se, da kojigod je duh prema Slavenima civilne Italije taj je isti i crkvene. Medju Talijanom i Talijanom u tom obziru nema razlike nosio on frak ili prelatsku mantiju. Nevjerstvo i jezuitizam jednako su opasni našem narodu. Malo tko u nas misli, kolika pogibelj za nas leži u jezuitizmu. Naši ljudi koji se žele nazvati mudrima ne vide često dalje od nosa.

Jedinstvo, sloga i ljubav našega naroda bila mi je i jest mi i sada jedina i najveća želja na ovom svijetu. Ja sam za to jedinstvo, za tu slogu i ljubav vazda mislio, vazda radio i ako su me mnogi radi toga krivo sudili i osudili. Za to jedinstvo našega naroda pripravan sam i svoj život žrtvovati. Od Boga je i prirode da smo jedan narod i da nam jednaka ista budućnost pretstoji. Narod nam je siromašan, biju ga teške nevolje, ali svemu će se dati pomoći, ako dodjemo do sloge i ljubavi, ako dodjemo do jedinstva.

Svemoguću vječnu Bože, smiluj se mom dobrom narodu i ujedini ga!"

Ova je poslanica sastavljena iz raznih Biskupovih djela, iz njegovih izjava i iz listova upravljenih njegovim prijatelju kanoniku i velikom Jugoslavonu dr. Račkome.

Ni jedna riječ, ni jedna interpunkcija nije tuđa. Svaka je misao njegova, a Sokolstvo je mislilo da to misli ovako sastavljene imaju aktuelan značaj.

Poslije toga zapjevali su svi sakupljeni narodnu himnu. Poslije toga su složno aklamirali Nj. Voličanstvo Kralja i Jugoslaviju.

Konačno su zahtjevali od svoga starješinstva da iznese protest radi zabrane priredbe i preduzme daljne mere

Starješinstvo je provelo te zaključke ovako. Uputilo se najprije gospodinu Banu, da mu iznese svoj protest, a glede vijenca odlučilo je, da se izvjesi na vidnom mjestu u župskim prostorijama sa napisom, koji će svakom posjetiocu tih prostorija rastumačiti zašto tamo visi, i da će tu ostati sve dok u Jugoslaviji oduševljeni Jugoslaveni ne budu mogli slobodno manifestirati za velikog Jugoslavena Biskupa Strosmajera.

i taj je zaključak proveden.

U isto vrijeme dok je Sokolstvu bila zabranjena namišljena patriotska Jugoslovenska manifestacija, dozvolile su vlasti na drugom kraju grada tzv. Katoličkoj narodnoj akciji da održi zbor. Na tom zboru slobodno su govorili razni klerikalni govornici o svemu i svačemu. Jedna je na primjer tema bila „Papa i Hrvati“.

Tamo se pjevala papinska himna, naša narodna nije. Cijela se ta klerikalna manifestacija imado smatrati političkom i protu državnom akcijom, jer je svršena povicima „živio dr. Pavelić“.

Time je povicima aklamiran onaj veleizdajnik koji kao tuđinski plaćenik u inozemstvu organizira oružane prepade u našu mirnu zemlju i koji se obvezao na akciju, da najvrijednije naše krajeve pomogne podložiti tuđinskoj vlasti.

Eto takve se manifestacije dozvoljavaju i nesmetano održavaju, a Sokolsko, Jugoslovenske i patriotske u isti čas zabranjuju. Svaki patriota se sa zornjom pita, kamo vodi ovakva vladina politika, odnosno koji joj je cilj? Želi li se u slobodnoj Jugoslaviji zbilja ugušiti svaki Jugoslovenski slobodni duh, a punu slobodu dati onima, koji pod vidom vjerskih ceremonija i priredaba — kao što su euharistički kongres, čestitanje rođendana, pa proslava papinskog nastupa na prestolje — žele posijati mržnju i razdor, a usput i politički potkopavaju temelje ove naše zemlje.

Ako je to istina, čemu onda svi naponi najboljih sinova ovoga naroda, čemu besprimjerne žrtve?

Narodno predstavništvo ima prava da traži, da takva politika prestane, i da već jednom u Jugoslaviji zavlada Jugoslovenska misao i politika.

Na temelju svega izloženoga pitam Gospodina Ministra, da mi u sjednici Narodne skupštine odgovori.

1. Koji su razlozi rukovodili Kraljevsku vladu, da je zabranila održanje proslave Strosmajerove na dan 12 februara 1933 u Zagrebu i čime to opravdava.

2. Misli li u buduću sprečavati Sokolstvu patriotske manifestacije, a dozvoljavati t. zv. Katoličkoj narodnoj akciji, da priredi slično haranguerske i protudržavne potihvate, kao što je bio onaj od 12 februara 1933 u dvorani u Zagrebu.

U Beogradu, dne 14 februara 1933.

Dr. Gavrančić Oton,
narodni poslanik.

INTERPELACIJA

STJEPANA VALJAVCA, NARODNOG POSLANIKA
I DRUGOVA NA MINISTRA UNUTRAŠNJIH DELA O
PROTUZAKONITOM ZADUŽIVANJU I DRUGIM NEPRAVILNOSTIMA UPRAVNE OPŠTINE NOVIGRAD
PODRAVSKI

Gospodine Ministre!

Na čelu urpavo općine Novigrad Podravski, Koprivni vrše zaduženja od strane opštinskog načelnika bez odje protivno zakonu u opštinama, a na štetu celokupne opštine, trošio opštinski novac u svrhu koje nisu ni potrebne niti predviđene opštinskim proračunom, čak se u toj opštini vrše zaduženja od strane opštinskog načelnika bez odobrenja opštinskoga zastupstva i nadležne više upravne vlasti. Kao dokaz da ovaj protuzakoniti i po općinu štetni rad navodimo Vam zajam, kod Prve virovske štedionice

u Virju, u iznosu od 6000 din., zatim kod Hrvatske seljačke zadruge u Novigradu Podravskom u iznosu od 35.000 dinara i nedopuštena isplata ovoga zajma putem uložne knjižice Veterinarske zaklade i Zaklade za poljepšanje mesta.

Kako ste Vi sami stali na gledište, da i opštine imaju u svojim proračunima sprovesti najveću štednju i izbegavati do krajnjih granica svako daljnje zaduživanje i onako preopterećenih opština i kako za rukovanje opštinskim novcem i zaduživanje opština postoje strogi propisi, koji su u ovom slučaju povredjeni, to Vas molimo, da nam izvolite u Narodnoj skupštini usmeno odgovoriti na ova pitanja:

1. Da li Vam je poznato rukovanje sa opštinskim novcem Novigradu Podravskome, naročito da li znadete da je opštinski načelnik Djuro Ljubić te opštine bez znanja

opštinskog odbora i odobrenja više vlasti svoju opštinu zadužio?

2. Ako Vam je to poznato, šta ste preduzeli, da se i u opštinskom proračunu ove opštine sprovede najstroža štednja i spreči dalje zaduživanje ove siromašne opštine?

3. Da li mislite da treba na sve tužbe Banu i Ministarstvu ovoga pučanstva koje su ostale bez uspeha odrediti istragu?

Izvolite, Gospodine Ministre, i ovom prilikom primiti uverenje našega poštovanja.

15 februara 1933 godine,
Beograd.

Narodni poslanici:
Stjepan Valjavec, s. r.
Lovro Knežević, s. r.

NARODNOJ SKUPŠTINI

Kraljevine Jugoslavije

Beograd

Odbor za proučavanje predloga Zakona o opštinama završio je u potpunosti povereni mu posao i na svojoj poslednjoj sednici od 11 ovog meseca dao završnu redakciju

izmenjenom zakonskom predlogu Zakona o opštinama, koji sa usvojenim izmenama i dopunama glasi u celosti:

PREDLOG ZAKONA O OPŠTINAMA

I Opšte odredbe

§ 1

Opštine su samoupravna tela, i pravna lica po javnom i privatnom pravu.

§ 2

Opštine su, po prostoru na koji se rasprostire njihova vlast, neprekidne — prirodne i ekonomske — jedinice.

Svako zemljište mora biti u sastavu jedne opštine. Granice svake opštine moraju biti pogodnim znacima vidno obeležene u prirodi.

§ 3

Svaka opština mora imati najmanje 3000 stanovnika. Izuzetno, u mestima gde to zahtevaju terenske prilike ili drugi posve opravdani razlozi, opštine mogu imati i ispod 3000 stanovnika.

§ 4

Rešavanje sporova o granicama između opština spada u nadležnost sreskog načelnika. Ako je spor između opština dvaju srezova, nadležan je ban, a ako je spor između opština raznih banovina, Ministar unutrašnjih poslova. —

§ 5

O popravkama granica između pojedinih opština, na zahtev koje od interesovanih opština, rešava ban, a ako su u pitanju opštine raznih banovina, Ministar unutrašnjih poslova.

Pre rešenja pozvaće se zainteresovane opštine da se međusobno sporazumeju.

§ 6

Spajanje opština u granicama jednoga sreza može se izvršiti, ako to zatraže dotični opštinski odbori u sednicama u kojima su prisutne dve trećine odbornika. To se može izvršiti i po pismenom traženju većine birača dotičnih opština.

Stvaranje novih opština razgrupisavanjem u granicama jednoga sreza može se izvršiti po pismenom traženju većine birača onih mesta, koja bi ulazile u nove opštine.

Odvajanje mesta iz jedne opštine i pridavanja drugoj u granicama jednoga sreza može se izvršiti po pisme-

nom traženju većine birača toga mesta i pristanku odbora one opštine kojoj se to mesto pridaje.

Odluka se donosi Kraljevim ukazom na predlog Ministra unutrašnjih poslova, pošto se u slučaju iz druge rečenice stava 1 i u slučaju iz stava 2 i 3 pribave i mišljenja dotičnih opštinskih odbora.

§ 7

Pri razdvajanju, ako se pojedina mesta koja dolaze u pitanje u pogledu prava i obaveza kao i raspodele opštinskih službenika ne mogu sporazumeti u roku od tri meseca, spor će se predati na rešenje, najdalje u roku od mesec dana, izbranom sudu koji obrazuje nadzorna državna vlast. U izbrani sud biraju po dva predstavnika interesovane strane, a ako se sudije u pogledu predsednika ne slože, njega će odrediti ban. Opštinski službenici dužni su prema sporazumu opština, odnosno odluci izbranog suda, preuzeti službu, ako odgovara njihovom dosadašnjem položaju.

§ 8

Poslove oko organizovanja nove opštine pripremaće i sprovedeće najdalje u roku od tri meseca organi one opštine, koja novoj opštini daje najviše stanovnika.

§ 9

U slučaju promene obima opština po odredbama § 6 novi izbori u svima zainteresovanim opštinama izvršiće se u roku od tri meseca posle obnarodovanja ukaza.

§ 10

Ime i sedište opštine odredjuje se Kraljevnim ukazom na predlog Ministra unutrašnjih poslova.

§ 11

Ukazi po § 6 i 10 dobijaju obaveznou snagu po obnarodovanju u Službenim novinama.

§ 12

Svaka opština mora upotrebljavati pečat na kome će u sredini biti državni grb, a unaokolo ime opštine i srez za u kome se nalazi.

§ 13

Svaka opština dužna je imati u svome sedištu na podesnom i uglednom mestu zgradu za opštinsku upravu — opštinski dom. Zgrada mora imati prostorije: za kancelariju opštinske uprave, za čekaonicu, za sednice opštinske uprave, za kancelariju opštinske uprave, za čekaonicu, za sednice opštinske uprave.

skog odbora kao i za opštinsku stražu i pritvor (odvojeno za muške i ženske).

§ 14

Za podmirenje pojedinih potreba, koje se mogu zadovoljiti samo zajedničkim radom ili zajedničkim materijalnim sredstvima dve ili više opština, opštine se mogu udruživati po odobrenju bana. O razdruženju odlučuju opštine, a i ban može o tome odlučiti.

II članovi i stanovnici opštine

§ 15

Član opštine može biti samo državljanin Kraljevine Jugoslavije. Svaki državljanin mora biti član jedne opštine.

Zavičajnost je isto što i članstvo jedne opštine po ovom zakonu.

Članstvo jedne opštine gubi se samo kad se stekne članstvo drugo opštine po propisima ovoga zakona, ili gubitkom državljanstva.

§ 16

Po zakonu žena dobija članstvo muža, maloletna bračna deca oca, vanbračna maloletna deca majke, maloletna pozakojena deca oca od dana rođenja, a usvojena maloletna deca usvojitelja; nahodčad stiču članstvo u opštini u kojoj su nadjena.

Državni službenici i javni samoupravni službenici, kao i sveštenici, po zakonu su članovi opštine u kojoj je njihovo stalno službeno sedište, osim ako u roku od tri meseca od dana odluke o promeni službenog sedišta izjave da zadržavaju staro članstvo.

Zakonito razvedena žena zadržava članstvo u opštini kojoj je pripadala u trenutku razvoda braka; ako je brak poništen, vraća se u članstvo opštine kojoj je pripadala pre udaje, a zadržava članstvo dobiveno po mužu, ako u roku od tri meseca od dana poništaja braka izjavi da to želi.

§ 17

Za prijem u članstvo druge opštine potrebno je:

1. da molilac uživa častna prava;
2. da se ne nalazi pod sudskom istragom ili optužbom za dela koja povlače gubitak častnih prava;
3. da može izdržavati sebe i svoju porodicu.

Odluku o prijemu donosi opštinski odbor, koji prijem ne može odbiti ako su ispunjeni prednji uslovi i ako je molilac najmanje pet godina stalno nastanjen u toj opštini.

Opština o odluci o prijemu u članstvo izveštava onu opштinu kojoj je molilac dotle pripadao. Bez ovog izveštaja opština ne može nikoga izbrisati iz spiska svojih članova.

Ako je neko lice stalno nastanjeno najmanje deset godina u jednoj opštini, a ona ne može protiv njega s pogledom na to vreme staviti prigovor naveden pod tač. 1 ovog paragrafa, niti može protiv njega staviti prigovor iz tač. 2 ovog paragrafa, po zakonu je steklo članstvo ove opštine i izgubilo u opštini u kojoj ga je do tada uživalo, osim ako izjavi da zadržava dosadašnje članstvo i dokaže da nadležna opština na to pristaje.

§ 18

Sporove o članstvu jednog lica između opština rešava opšta upravna vlast prvog stepena.

§ 19

Licu, za koje se ne može utvrditi kojoj opštini kao član pripada, određuje se članstvo one opštine u kojoj je rođeno. Ako se ova ne može utvrditi, onda one opštine u kojoj je poslednjih pet godina bilo najduže nastanjeno, a ako se ne može i ovo utvrditi, onda one opštine u kojoj se nalazi, sve dotle dok se ne utvrdi njegovo pravo članstvo.

§ 20

Lica koja budu primljena u državljanstvo, ako nisu uz molbu podnela obećanje jedne opštine da će ih primiti u članstvo, članovi su u prvom redu one opštine u kojoj su rođena, u drugom redu u kojoj su stalno nastanjena.

i najzad one opštine u kojoj se žele stalno nastaniti, što će se u rešenju o prijemu u državljanstvo označiti.

§ 21

Opština može izabrati za počasne članove opštine lica zaslužna za zemlju i opштinu.

§ 22

Članovi opštine koji osiromaše, a ne mogu privredjivati, i ako nemaju koga ko bi ih po zakonu bio dužan izdati, i ako nemaju koga, ko bi ih po zakonu bio dužan izdati po kom drugom zakonu, ili ne uživaju to sa koje druge strane, imaju pravo na izdržavanje odnosno na pomoć iz opštinskih sredstava, odnosno iz sredstava dobrotvornih ustanova kojima opština rukuje.

Opštine ne smeju ni članovima drugih opština uskratiti najpotrebniju pomoć, ako padnu u bedu, ali imaju o tome odmah izvestiti nadležnu opштinu. Opštini pripada pravo na naknadu dane pomoći upravnim putem.

§ 23

Stanovnici opštine, i ako nisu članovi, imaju prava na stanovanje u opštini u koliko to nije važećim propisima drukčije određeno, kao i pravo uživanja opštinskih dobara i ustanova opredeljenih za javnu upotrebu, a tako isto imaju i sve dužnosti u podnošenju opštinskih tereta.

§ 24

Svaka je opština dužna voditi spisak svoga stanovništva, a odvojeno spisak svojih članova, i izdavati na zahtev o tome javne isprave.

III ORGANIZACIJA

A) OPŠTINSKI ODBOR

§ 25

Opštinski odbor sastoji se:

1. u opštinama od 3000 do 5000 stanovnika iz 24 odbornika;
2. u opštinama od 5000 do 8000 stanovnika iz 30 odbornika;
3. u opštinama od 8000 stanovnika ili više iz 36 odbornika.

U opštinama u kojima je izuzetno broj stanovnika manji od 3000 opštinski odbor se sastoji iz 18 odbornika. Ovaj broj se može opštinskim statutom, koji odobrava ban, smanjiti no ne ispod deset.

§ 26

Opštinski odbor bira se opštim, jednakim, neposrednim i javnim glasanjem na tri godine.

Biračku sposobnost imaju svi stanovnici koji su uvedeni u birački spisak opštine prema zakonu o biračkim spiskovima.

§ 27

Za opštinskog odbornika može biti izabran onaj član opštine koji ima biračko pravo prema zakonu o biračkim spiskovima i koji je navršio 25 godina, a nije isključen od izbora.

§ 28

Ne mogu biti odbornici:

1. opštinski službenici dok su u aktivnoj službi;
2. činovnici onih vlasti koje nad opštinom vode neposredan nadzor;
3. oni koji su sa opštinom u parnici dok se parnica ne svrši;
4. opštinski nabavljači, preduzimači opštinskih radova i zakupei opštinskih dobara i prihoda;
5. oni koji imaju o upravi opštinske imovine ili o upravi kojeg opštinskog zavoda, ili o poverenom im od opštine kakvom poslu račun položiti, dok to ne učine;
6. oni koji se bez opravdanog razloga nisu primili odborničke dužnosti prilikom poslednjeg izbora;
7. oni koji stalno uživaju izdržavanje ili potporu iz opštinskih ili drugih javnih sredstava osim državnih;
8. oni koji su u srodstvu po krvi do četvrtog ili po braku do drugog stepena zaključno sa predsednikom ili članovima uprave.

§ 29

Lica koja ne govore i ne pišu službenim jezikom, i lica koja se nalaze u aktivnoj državnoj ili samoupravnoj službi, kao i sveštenici, ne mogu biti stavljeni kao kandidati na prvi šest mesta kandidatske liste.

§ 30

Redovne izbore za opštinske odbornike naređuje ban po ovlašćenju Ministra unutrašnjih poslova.

Na pet dana pred redovne izbore ne može nikakva vlast pozivati birače ni na kakve skupove, kao: na zajednički rad ili kuluk, ili na vojničke smotre ili vežbanja, osim slučaja preke opasnosti; tako isto ne može pozivati ni pojedine birače, osim u slučajevima neodložne potrebe ili u slučajevima isledjivanja zločina ili prestupa ma koje vrste. Ako su birači bili ranije pozvani ili iskupljeni, moraće se raspustiti na tri dana pre izbora.

§ 31

Glasanje se vrši po biračkim spiskovima na onoliko mesta, koliko tih spiskova ima, a glasačko mesto mora biti na području iste opštine. Glasanje se ne može vršiti po bogomoljama.

Dan izbora, mesto gde će se glasati i zgrade u kojima će se glasati, opštinska uprava će objaviti najmanje 30 dana pre dana određenog za izbor; u taj rok ne računa se dan oglasa i dan izbora.

§ 32

Za svako mesto gde se glasa biće obrazovan birački odbor, koji se sastoji iz tri člana i isto toliko zamenika.

§ 33

U opštinama gde se glasa na više mesta postoji i glavni birački odbor, koji se sastoji iz svih predsednika pojedinih glasačkih mesta i jednog opštinskog odbornika ili njegovog zamenika.

§ 34

Birački odbori odlučuju većinom glasova. U slučaju ravne podela glasova smatra se da je usvojeno ono za šta je glasao predsednik.

Predsednici kandidatskih lista imaju pravo prisustvovati radu biračkog kao i glavnog biračkog odbora za sve vreme izbora i stavljeni primedbe koje se na zahtev unose u zapisnik.

§ 35

Birači mogu glasati svaki samo jedanput, samo lično, samo na glasačkom mestu svoje opštine i samo za jednu od utvrdjenih kandidatskih lista.

Predsednik i članovi biračkog odbora glasaće na onom glasačkom mestu gde su odredjeni.

§ 36

Izbor će se vršiti po kandidatskim listama koje moraju sadržati onoliko kandidata i zamenika koliko opština ima odbornika, izuzev slučaj iz § 48.

§ 37

Kandidatska lista sadrži: porodično i rodjeno ime, zanimanje i stan kandidata i zamenika; datum i mesto izdanja i potpise predlagaca.

U opštinama u kojima ima posebnih delova prema odeljku VIII kandidatska lista mora sadržavati najmanje po jednog kandidata i zamenika iz svakog posebnog dela.

Kandidatska lista može imati svoga predstavnika ili zamenika u biračkom odboru. To će se naznačiti na kandidatskoj listi ispod imena kandidata. Kod opština gde se glasa na više mesta, predstavnik i zamenik može se odrediti za svako mesto.

§ 38

Kandidatska lista predaje se u dva originalna primerka nadležnom sreskom odnosno prvostepenom (okružnom) sudu na potvrdu neposredno ili preko predsednika opštine najdalje do osmog dana pre izbora.

U slučaju da je lista predana predsedniku opštine, on je mora poslati sudu na postupak u roku od 24 sata. Liste predaju dva pismena predlagaca čije se izjave stavlja u zapisnik.

Uz originalne liste predaje se pismen pristanak kandidata za odbornike i zamenike i po jedan primerak kandidatske liste za svako glasačko mesto bez imena predlagaca.

Nadležni sud, u roku od 48 sati od prijema, pregleda listu i, pošto se uveri da je ona propisno sastavljena, potvrđuje je. U protivnom je odbacuje, o čemu podnosiocima izveštava rešenjem.

Od potvrđene liste sud jedan primerak zadržava za svoju arhivu, jedan predaje podnosiocima, a one bez imena predlagaca šalje opštini da ih preda biračkim odborima.

Rešenje suda o odbijanju i potvrdi kandidatskih lista je konačno.

§ 39

Kandidatska lista može se uputiti sudu i poštom preporučeno. Dan predaje pošti smatra se kao dan predaje sudu.

§ 40

Kandidatske liste potvrđene od strane suda ne mogu se više ispravljati i menjati, osim slučaja da od dana potvrđene liste pa do dana izbora koji kandidat umre ili izgubi uslove predviđjene zakonom. Izmena u ovim slučajevima može biti samo do trećeg dana pre izbora. Ovakom izmenjena lista predaje se ponova sudu na potvrdu po propisima ovog zakona. Sud sa ovako izmenjenim kandidatskim listama u svemu postupa po odredbama § 38.

Za vreme sudskog odbora dežurni sudija vrši poslove koje inače vrši sud u pogledu izbora.

§ 41

Niko ne sme stupiti na biralište pod oružjem ili sa orudjem upotrebljivim za boj, osim slučaja kad predsednik biračkog odbora pozove oružanu pomoć radi održavanja reda na biralištu.

Ni službenici državni ili samoupravni koji po službenoj dužnosti nose oružje, ne mogu stupiti na biralište pod oružjem, radi upotrebe svog biračkog prava.

§ 42

Birački odbor ne može nikome uskratiti da glasa koji je upisan u birački spisak.

§ 43

Nikakva vlast ne može ni u kom slučaju uzeti birača na odgovor za glas koji je dao na izboru.

§ 44

Glasanje traje neprekidno od 7 do 18 sati. Samo u slučaju nereda, a po pristanku odborske većine, može se izbor prekinuti za vreme dok se red ne povrati. Povod nereda i vreme za koje je izbor morao biti prekinut zabeležiće se u zapisnik.

U 18 sati zatvara se dvorište ili zgrada, ako dvorišta nema, i niko se više neće pustiti unutra, ali će se produžiti i dalje primanje glasova od onih birača koji se zateku u dvorištu ili zgradi sve dok oni svi ne glasaju, pa ma dokle to trajalo. Ako je glasanje zbog nereda moralo biti prekinuto duže od jednog sata, za toliko će se doćije od 18 sati prestati sa puštanjem birača na biralište.

§ 45

Za sve vreme glasanja vodiće se zapisnik o svemu što se desi i što ma koji od članova biračkog odbora nadje za vredno da se zabeleži. Svi članovi odbora potpisuju zapisnik.

Svaki član odbora može odvajati mišljenje i stavljeti svoje primedbe.

§ 46

Točenje ili davanje ma na kakav način alkoholnih pića zabranjeno je na dan izbora, na dan pre izbora i na dan posle izbora. Ovu će zabranu opština obnarodovati.

§ 47

Ako je bilo više kandidatskih lista, birački će odbor, odnosno glavni birački odbor, oglasiti da je izabralo dve trećine kandidata sa one liste koja je dobila najveći broj glasova. Ako dve najjače kandidatske liste dobiju jednaki broj glasova, izbor će se ponoviti u drugu narednu

nedelju, što će predsednik opštine objaviti čim ga o tome obavesti birački, odnosno glavni birački odbor.

Ostatak odborničkih mesta podeliće se kandidatima na ovaj način: broj glasova svake od ostalih kandidatskih lista, a tako isto i broj glasova najjače kandidatske liste, ako je ova dobila apsolutnu većinu glasova, deli se sa 1, sa 2, sa 3 i tako redom, pa se sa lista čiji su najveći količnici uzima redom do potrebnog broja po jedan odbornik.

Na slučaj da dva kandidata sa jednakim količnicima ne mogu da udju u odbor, koeka će odlučiti koji će od njih ući.

§ 48

Na upražnjena mesta odbornika dolaze po redu kandidati odbornika, odnosno kandidati zamenika sa iste liste. Ako se posle koje iscrpljene liste uprazni više od jedne trećine odborničkih mesta, pa se upražnjena mesta ne mogu popuniti, raspisuje se za ta mesta izbor u roku od mesec dana. U tom slučaju broj kandidata na listi i njihovih zamenika biće ravan broju upražnjenih mesta.

Ako se uprazne mesta prvih triju kandidata najjače liste, ili ako se odbor smanji na jednu trećinu, vrši se nov izbor u celosti.

§ 49

Ako na dan izbora zbog nereda ili iz budi kakvih uzroka ne bude izvršeno glasanje na jednom ili više glasačkih mesta, birački će odbor odmah narediti da se na svim tim mestima izvrši glasanje u iduću nedelju. Na ovom glasanju postupaće se u svemu onako kao i pri prvom glasanju. Da će se naknadno glasati predsednik opštine, objaviće u opštini istoga dana kad mu to javni birački odbor.

§ 50

Protiv nepravilnosti izbora ima svaki upisani birač pravo žalbe nadležnom upravnom sudu u roku od osam dana računajući od dana izbora.

Žalba se predaje predsedniku opštine koji je dužan poslati je na rešenje upravnom sudu sa odnosnim aktima u roku od dva dana po isteku roka za podnošenje žalbi. Žalilac može prepis žalbe poslati i neposredno rešavajućoj vlasti, koja će ga smatrati originalnom ako opština u zakonskom roku ne pošalje original.

Dan predaje žalbe pošti preporučeno računa se kao dan kada je žalba predana opštini, odnosno rešavajućoj vlasti.

O žalbama rešava se po odeljenjima i mora se doneti odluka u roku od mesec dana po prijemu akta. Protiv ovog rešenja nema daljeg pravnog roka.

Ako se poništi izbor zbog nepravilnog postupka biračkog odbora, ima se nadalje u roku od mesec dana od dana prijema odluke izvršiti novi izbor. U ovom slučaju postavlja se nov birački odbor po propisima ovog zakona, a kandidatske liste ostaju iste koje i za izbor koji je bio poništen.

Ako se poništi izbor zbog drugih nepravilnosti, ima se izvršiti novi izbor u roku od dva meseca sa obnovom celog predizbornog postupka.

Ako rešavajuća vlast nadje da je nepravilno samo utvrđenje rezultata izbora, sama će pravilno utvrditi taj rezultat.

§ 51

Bliže odredbe o sastavu kandidatskih lista, o sastavu i radu biračkih odbora, i o postupku kod glasanja propisane uredbom za svaku banovinu banovinsko veće. Ovu uredbu po prethodnom odobrenju Ministra unutrašnjih poslova obnarodovaće ban.

§ 52

U pogledu krivica kod opštinskih izbora i krivičnog postupka imaju se shodno primeniti zakonski propisi o izboru narodnih poslanika.

Novčane kazne, izrečene u izbornim krivicama, izriču se u korist opštine.

§ 53

Do uvođenja u dužnost novog opštinskog odbora stari odbor vrši dužnost.

§ 54

Novoizabrani opštinski odbornici uvode se u dužnost desetog dana od dana izbora.

§ 55

Prvu sednicu radi uvođenja u dužnost novoizabranih odbornika saziva dotadašnja opštinska uprava desetog dana od dana izbora. Ako to opštinska uprava ne učini, nadzorna vlast će izvršiti ovo petnajstog dana od dana izbora.

§ 56

Na prvoj sednici svi izabrani polazu sledeću zakletvu:

„Ja N. N. zaklinjem se jedinim Bogom da ću Kralju i Otadžbini biti veran; da ću se u radu pridržavati ustava i zemaljskih zakona; da ću čuvati državno i narodno jedinstvo; i da ću dužnosti svoga zvanja tačno otpravljati i samoupravne i državne interese savesno zastupati i braniti. Tako mi Bog pomogao“.

Zakletva se unosi u zapisnik, i potpisuju je svi zakletci.

§ 57

Izabrani je dužan primiti se izbora. No ako bi to odbio bez opravdanih razloga ili, ne bi hteo položiti zakletvu u roku koji mu se stavi gubi mandat, i opštinski odbor će ga kazniti novčano do 1000 dinara u korist opštine.

§ 58

Izabrani moraju ostati na svojim položajima i vršiti službu za sve vreme dok traje njihov mandat.

Samo oni kod kojih postoje takvi uzroci koji ih sprečavaju da dalje vrše ovu dužnost, mogu dati ostavke. O tome rešava opštinski odbor na prvoj narednoj sednici.

§ 59

Odbor donosi odluke u sednicama.

Odborske sednice saziva predsednik opštine prema potrebi, a najmanje svaka tri meseca. On je dužan nadalje u roku od tri dana sazvati vanrednu sednicu za raspravu onih predmeta radi kojih su pismeno tražili saziv sednice jedna trećina odbornika ili nadzorna vlast. Poziv za sednicu mora se pismeno i blagovremeno dostaviti svakom odborniku i objaviti na opštinskom domu inače se sednica ne može održati. U pozivu mora biti označeno mesto, dan i vreme sastanka i dnevni red.

U sednici se ne može raspravljati o predmetima koji nisu na dnevnom redu.

Predlozi koje odbornik pre sednice preda predsedniku pismeno ili saopšti usmeno mogu se na redovnoj sednici po svršetku dnevnoga reda uzeti u raspravu, ako odbor većinom glasova to odobri; inače imaju se uputiti opštinskoj upravi i staviti na dnevni red naredne sednice.

Svaka opština može doneti poslovni red za rad opštinskog odbora. Poslovni red odobrava ban.

§ 60

Opštinskog odbornika koji bez opravdanog razloga ostane od tri uzastopne sednice ili napusti sednicu i time osujetiti rad odbora, opštinski odbor može kazniti novčano do 300 dinara u korist opštine.

Opštinski odbor može razrešiti dužnosti odbornika koji u toku jedne godine zostane sa više od polovine sednica bez opravdanog razloga.

§ 61

Da bi odbor mogao rešavati mora u sednici biti polovina i jedan više od stvarnog broja odbornika, što će se utvrditi u početku sednice. Smatra se da potreban broj prisutnih postoji ako se to ne osporava i protivno ne utvrdi. Ako se to utvrdi, predsednik će sednicu zaključiti.

Ako se sednica nije mogla održati zbog toga što nije došao dovoljan broj odbornika ili što je sednica morala biti prekinuta usled konstatovanja nedovoljnog broja odbornika, saziva se druga se istim dnevnim redom. Na toj sednici može se rešavati, ako je prisutna najmanje jedna trećina stvarnoga broja odbornika. U pozivu za sednicu imaju se odbornici na to upozoriti.

§ 62

Opštinski odbor rešava većinom danih glasova. Pri jednakoj podeli glasova smatra se da je predlog odbačen.

§ 63

Odborske sednice su javne, osim slučajeva kad predsjednik ili jedna petina prisutnih odbornika zatraži da sednica bude tajna. Ali ako odbor u toku jedne sednice nadje da nema mesta tajnoj sednici, pretvara se ova u javnu.

Budžet i završni račun mora se rešavati u javnoj sednici.

Odluke se uvek proglašavaju u javnoj sednici.

§ 64

Na sednici odbora glasa se javno. Ako odbor zaključi da se tajno glasa, glasace se listićima.

§ 65

Odbornici se isključuju od raspravljanja i rešavanja u onim slučajevima u kojima se isključuju i upravni organi po opštem upravnom postupku, a ne mogu tada kao odbornici ni biti prisutni.

§ 66

Predsednik opštine otvara, rukovodi i zaključuje sednice; predsedava i održava red na sednicama.

Predsednik može kazniti opomenom pojedine odbornike koji se ne bi pokoravali njegovim naredbama, izdanim u interesu reda, dostojanstva i nesmetanog rada u sednici. Ako opomena ostane bezuspešna, može odbor na predlog predsednika izreći novčanu kaznu do 300 dinara u korist opštine. Ako ponašanje odbornika i dalje onemogućava rad odbora, odbor ga može isključiti iz dotične sednice. Inače odbornik za svoj rad na sednicama odbora odgovara pred redovnim sudovima za zločine i prestupna dela.

§ 67

Odbornici za njihov rad u opštinskom odboru nemaju nikakvu platu od opštine. Ako po opštinskoj potrebi vrše kakav posao van odhorskih sednica, skopčan sa troškovima, odbor može odrediti naknadu.

§ 68

O sednicama opštinskog odbora vodi se zapisnik u koji se ima zapisati: dnevni red sednice; da li je svima odbornicima dostavljen poziv za sednicu; imena prisutnih odbornika; kratak sadržaj svakog predmeta i predloga; ishod glasanja za svaki predlog i zaključak odbora.

Odbornik ima pravo da priključi zapisniku svoje lično mišljenje.

Zapisnik potpisuje predsednik, većina prisutnih odbornika i zapisničar.

B) OPŠTINSKA UPRAVA I PRETSEDNIK

§ 69

Na čelu opštine stoji predsednik. Predsednik je onaj odbornik koji je izabran kao nosilac najjače kandidatske liste.

§ 70

Opštinsku upravu čine predsednik i članovi. Broj članova određuje opštinski odbor prema potrebi s pogledom na broj odbornika i obim poslova; članova može biti dva do čet, članovi su drugi i narodni sa najjače liste izabrani odbornici.

Lica označena u § 29 ne mogu ući u upravu.

Predsednik i članovi uprave ne mogu medju sobom biti srodnici po krvi do četvrtog ili po braku do drugog stepena zaključno. Ako ovakvo srodstvo postoji ili nastupi, otpada onaj koji je niži po redu na listi.

§ 71

Predsednika u slučaju njegovog spročenosti zamenjuje naredni član uprave, a člana uprave naredni odbornik sa iste liste.

§ 72

Uprava se sastaje na poziv predsednika, a može ponekad rešavati, ako su pored predsednika prisutna najmanje još dva člana.

Uprava rešava većinom glasova; u slučaju ravne podelje odlučuje glas predsednik.

§ 73

Ako se uprazni mesto predsednika, predsednik postaje lice izabrano na drugom mestu, a ako se i potom uprazni mesto predsednika, predsednik postaje lice izabrano na trećem mestu iste kandidatske liste.

Ako se uprazni mesto člana uprave, popuniće se narednim odbornikom sa iste liste.

§ 74

Do uvođenja u dužnost nove opštinske uprave stara uprava vrši dužnost.

§ 75

Služba predsednika i članova uprave je počasna.

U opštinama gde služba predsednika zauzima sve ili veći deo radnog vremena, opštinski odbor može odrediti opštinskim statutom predsedniku srazmernu naknadu u obliku godišnje ili mesečne plate. I članovima opštinske uprave može se odrediti izvesna naknada ako im rad zauzima sve ili veći deo vremena. Statut o tome odobrava ban.

IV DELOKRUG OPŠTINE

§ 76

Delokrug opštine obuhvata sve poslove koji se tiču interesa opštinske zajednice, a odnose se na ekonomski, kulturni i socijalni napredak u opštini.

Naročito spadaju ovamo u potrebnom obimu:

1 upravljanje opštinskom imovinom (donošenje budžeta, raspolaganje opštinskim dažbinama, zaključivanje zajmova, kupovanje, prodaja, davanje u zakup opštinske imovine, osnivanje opštinskih preduzeća);

2 staranje za opštinske saobraćajne ustanove (gradnje i održavanje puteva, mostova skela, kanala, popločavanje trgova i ulica, osvetljenje);

3 izdržavanje i potpomaganje nevoljnih i ubogih, staranje za odgoj siromašne i napuštene dece, podržavanje dobrotvornih zavoda i ustanova;

4 staranje za dobro zdravstveno stanje stanovništva (održavanje lekarske službe, službe babice i ambulante, suzbijanje zaraznih bolesti, staranje za zdravu vodu za piće, unapređivanje gradnje zdravih stanova, vatrogastvo, snabdevanje životnim namirnicama);

5 unapređivanje narodnog gospodarstva uopšte (osnivanje i potpomaganje odnosnih zadruga, nabavljanje bolje vrste semena, voćaka, vinove loze, pasmina rasplodne stoke, ribarstvo, poboljšanje plodnosti zemljišta, uređivanje potoka i bujica, osnivanje zavoda za štednju);

6 širenje i unapređivanje narodne prosvete (podizanje škola, osnivanje knjižnica, čitaonica, gospodarskih tečajeva, tečajeva za domaćice, analfabetskih tečajeva, prosvetnih društava, priredjivanje prosvetnih predavanja).

§ 77

Opština vrši mesnu policiju u koliko je ne vrši državna vlast, a napose:

1 stara se za javnu, ličnu i imovnu bezbednost, moral, red i mir u opštini;

2 vodi nadzor nad strancima, sumnjivim licima i skitnicama i sprečava prosjačenje; izvršuje propise o prijavljanju stranaca, radnika i posluge;

3 vodi nadzor nad prenočištima, gostionicama, kafanama i sličnim radnjama i dozvoljava produženje radnog vremena u njima; daje dozvole za javne zabave;

4 stara se o surečavanju zaraznih bolesti; vodi nadzor nad prodajom ljudske i stočne hrane; nad merenjem, nad merama, klanicama, prodavnicama životnih namirnica i nad sajmovima;

5 stara se za bezbednost javnog saobraćaja, za čistoću i održavanje puteva, mostova, obala, reka, potoka, jaraka, bunara, poljišta i u opšte javnih naprava;

6 vrši nadzor nad gradjevinama i daje dozvole za gradnje, otklanja opasnost od požara i drugih neugoda;

7 vrši polisku policiju, održava red za našu i primenjuje propise policijske prirode o unapređenju poljoprivrede i stočarstva a saradjuje na suzbijanju stočnih zaraznih bolesti.

§ 78

Opština vrši kaznenu vlast u svim istupima po mestnim uredbama i mestnim naredbama, a u poslovima mestne policije (§ 77) u koliko kažnjavanje tih istupa ne spada u nadležnost drugih vlasti.

§ 79

Opština je dužna saradjevati i u drugim mesnim poslovima državne uprave prema postojećim propisima i zakoni-

tim naredbama državnih vlasti. Zakonom se mogu poveriti opštinama novi takvi poslovi, ali treba da je jednovremeno predviđeno i pokriće troškova koji su sa izvršenjem tih poslova skupčani.

§ 80

Opština u kojoj nema državne pošte vrši poštanski saobraćaj između opštine i najbliže državne pošte preko svojih organa. Opština vrši i isporuku poštanskih pošiljaka van sedišta državne pošte gde ova to ne radi.

Bliže odredbe o ovome propisaoe Ministar saobraćaja u sporazumu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova.

V NADLEŽNOST OPŠTINSKIH ORGANA

§ 81

U poslovima koji spadaju u delokrug opštine prema §§ 76 i 77, a o poslovima predviđenim u § 79 u koliko se radi o sredstvima za vršenje ovih poslova, nadležan je da rešava opštinski odbor, u koliko to ovim zakonom nije stavljeno u dužnost opštinskoj upravi ili predsedniku.

Za odluke odbora o zaduženju opštine i otudjenju nepokretnog imanja, kao i za sve odluke kojima se vezuju opštinske finansije preko roka trajanja mandata opštinskog odbora, potrebno je, po povoljnom mišljenju bana, odobrenje Ministra finansija u sporazumu sa Ministrom unutrašnjih poslova.

§ 82

Opštinski odbor može u krugu svoje nadležnosti donositi za svoju teritoriju opšte obavezne mestne uredbe na osnovu zakona i uredaba na zakonu osnovanih, kao i u nedostatku propisa kojima bi bila uređjena dotična pitanja. Te uredbe stupaju na snagu kad ih odobri ban i kad budu obnarodovani na uobičajeni način u opštini.

Ako se ove uredbe tiču poslovanja predviđenog u § 77, može se u njima za nepokoravanje predvideti kazna u novcu do 200 dinara u korist opštine, ili za slučaj neisplate novčane kazne u ostavljenom roku, zatvor do pet dana.

§ 83

U nadležnost opštinske uprave spadaju ovi poslovi:

- 1 neposredno upravljanje opštinskom imovinom;
- 2 sastavljanje i predlaganje opštinskog budžeta i godišnjeg završnog računa;
- 3 vršenje nadzora nad radom opštinskih ustanova i preduzeća i davanje uputstava o izvršivanju odborskih odluka;
- 4 odlučivanje u hitnim slučajevima o nepredviđenim vanrednim kreditima uz odobrenje nadzorne vlasti;
- 5 odobravanje odsustva i odmora opštinskim službenicima do 15 dana;
- 6 pripremanje odluka odbora i vršenje svih drugih poslova koje odbor stavlja upravi u dužnost;
- 7 izricanje kazni u svima slučajevima gde to spada u nadležnost opštine.

§ 84

Predsednik je predstavnik opštine u svima njenim odnosima i poslovima. On je i izvršni organ opštinskog odbora.

U njegovu dužnost spada:

- 1 da izvršava odluke opštinskog odbora i uprave, da podnosi na odobrenje odluke za koje je nužno više odobrenje, a ako drži da koja odluka opštinskog odbora nema potrebnog odobrenja ili da je koja odluka uprave u protivnosti sa zakonom, da ih sprovede nadzornoj vlasti, a do njenog rešenja da odloži izvršenje te odluke;
- 2 da rukovodi administracijom opštine i utvrđuje raspored rada svih opštinskih službenika, da čuva opštinski pečat, da potpisuje sva akta u ime opštine zajedno sa licem koji vrši delovodjsku službu, odnosno u stvarima blagajne sa licem koje vrši blagajničku službu, a u poslovima koje obavezuju opštinu zajedno sa dva člana opštinske uprave koje za to odredi opštinski odbor;
- 3 da vodi redovnu upravu opštinske imovine i ustanova i da čini u tom smeru po potrebi predloge opštinskom odboru i upravi, da se brine za prikupljanje opštinskih prihoda i da naredjuje izdatke po budžetu, odlukama opštinske uprave i odbora, da pregleda redovno, i to bar jedanput mesečno, opš-

tinsku kasu i račune i da podnosi o tome izveštaj upravi i odboru;

4 da nadzirava rad svih opštinskih službenika i upravljanje opštinskih ustanova i preduzeća koja imaju zasebnu upravu;

5 da održava disciplinu i da daje službenicima odsustva do 8 dana;

6 da rukovodi u okviru postojećih zakona i propisa mestnu policiju i da vrši poslove državne uprave koji su stavljeni u dužnost opštinskoj vlasti § 79, kao i da izvršava u tom smeru naredbe nadležnih državnih vlasti i da im podnosi izveštaje naročito u slučajevima ako je potrebna odredba; sudelovanje ili njilova pomoć.

Predsednik ima pravo da kazni novčano do 50 dinara ili zatvorom do 24 sata onoga, koji ne posluša njegovu zakonitu naredbu. Ove kazne se mogu odmah izvršiti, a protiv njih se mogu upotrebiti redovni pravni lekovi.

VI OPŠTINSKI SLUŽBENICI

§ 85

Banovinsko veće doneće uredbu o opštinskim službenicima u kojoj će propisati: opšte uslove za prijem u službu, minimalne kvalifikacije za glavna službenička mesta i način ponujavanja tih mesta, vršenje službene dužnosti, prestanak službe, ustanovljene penzije za glavna službenička mesta i njeno računanje, disciplinsku odgovornost kao i sastav i postupak kod disciplinskih sudova.

Ovu uredbu odobrava i objavljuje ban.

§ 86

Opštinski službenici, koji po opštinskom statutu polažu zakletvu, polažu zakletvu isto kao i opštinski odbornici.

§ 87

Za štete koje učine građanima opštinski službenici, kao i opštinski organi, nepravilnim i nezakonitim vršenjem službe, odgovaraju pred redovnim sudom službenik, odnosno organ, i opština.

Pravo na tužbu zastareva za devet meseci.

§ 88

Za isplatu ličnih i porodičnih penzija ustanoviće se penzijski fond kod banske uprave. Svaka opština biće dužna da, pored prinosa prema potrebi, unese u fond jedanput za svagda za svako mesto vezano za pravo na penziju određeni pri nos prema veličini prinadležnosti vezanih za to mesto, kao i za svako docnije ustanovljeno takvo mesto, a službenici ulažu u penzijski fond određeni procenat svojih mesečnih prinadležnosti. U ovaj fond se unose i novčane kazne izrečene po krivicama opštinskih službenika.

U upravi fonda biće zastupljeni i opštinski službenici.

Penzijski fond može biti zajednički za više banovina, u kom slučaju mora imati zajedničku upravu.

Penzije će isplaćivati samo iz prihoda fonda, a glavica mora biti uložena uz uobilarnu sigurnost.

O količini penzije pojedinih službenika odlučivaće ban, koji će i naredivati isplatu iz fonda.

Sporovi oko prava na penziju i određivanja količine penzije su administrativni.

§ 89

Teže povrede dužnosti službe i ugleda struke sudi opštinski disciplinski sud pri sreskom načelstvu, a u drugom stepenu opštinski disciplinski sud pri banskoj upravi.

§ 90

U granicama uredbe banovinskog veća svaka će opština doneti statut kojim se utvrđuju i sistematizuju mesta opštinskih službenika i uređuju ostali službenički odnosi. Ovaj statut odobrava ban.

§ 91

Za stručno obrazovanje i usavršavanje opštinskih službenika ban može, u okviru uredbe, koju propiše, Ministar unutrašnjih poslova, otvarati tečajevе, s tim da lica, koja s uspehom svrše tečaj imaju, uz jednake uslove, prvenstvo pri prijemu u službu i napredovanju.

VII OPŠTINSKE FINANSIJE

§ 92

Osnovna imovina opštine, t. j. nepokretna dobra i

osnovni kapital moraju se čuvati neokrnjeni, i ne mogu se otuditi. Otudjenje pojedinih delova osnovne imovine dopušteno je po pravilu samo uz punu naknadu vrednosti. Ova naknada ulazi u sastav opštinske imovine. Izuzetci od toga dopušteni su samo za opšte korisne ciljeve i za unapređenje opština uz odobrenje po § 81.

O opštinskoj imovini, u koju ulaze sve pokretne i nepokretne stvari opštine kao i sva njena prava, vodiće se knjige — inventari. Odbor je dužan da te inventare pregleda svake godine, a svaki član opštine ima prava da ih pregleda.

Stvarna prava moraju biti uknjižena u zemljišnim knjigama, a novac uložen na priplod uz pupilarnu sigurnost.

Novac za tekuće potrebe i vrednosni papiri čuvaće se u opštinskoj kasi, a isprave na sigurnom mestu. Strani vrednosni papiri ne mogu se nabavljati.

§ 88

Od osnovne opštinske imovine mogu se upotrebiti za pokriće opštinskih rashoda samo prihodi.

Ostvareni višci jedne godine unose se u budžet kao prihod za narednu godinu.

Dugovi opštine mogu se isplatiti iz osnovne opštinske imovine po odobrenju bana, no s tim da se toj imovini izuzeto nadoknadi iz godišnjih prihoda po unapred utvrđenom planu, koji takode odobrava ban.

§ 94

Zajmovi se mogu uzimati samo za vanredne potrebe, a po pravilu za trajne svrhe, koje se ne mogu ostvariti iz redovnih godišnjih prihoda. Zajmovi se moraju otplaćivati po unapred utvrđenom planu.

§ 95

Osnov za opštinske finansije čini opštinski budžet, koji se sastavlja za svaku godinu unapred. Budžetska i računska godina počinje i svršava se kad i budžetska i računska godina po državnom budžetu. U budžet se unose pregledno svi rashodi po granama: lični (prinadležnosti opštinskih službenika, uplate u penzijski fond, nagrade počasnim organima itd.) i stvarni (potrebe nadležstva, porez na nekretnine i preduzeća opštine, plaćanje dugova i kamata, održavanje opštinskih zgrada, putova, ulica, mostova, troškovi za osvetljenje, snabdevanje vodom, zdravstvene mere, školske i policijske potrebe itd.)

Rashodi moraju biti pokriveni приходima.

Prihode opštine sačinjavaju: prihodi od opštinske imovine i od preduzeća, prihodi od uloženog novca i drugi prihodi.

Za pokriće svojih potreba opštine mogu uvoditi prirezne neposredne državne poreze i opštinske posredne poreze (trošarinu i takse).

Ustanovljenje opštinskih posrednih poreza i njihovo povećavanje odobrava vlast, koja odobrava i budžet.

Ako se u opštinskom budžetu pokazuju prihodi i rashodi opštinskih preduzeća, ustanova i fondova, kojima se zasebno upravlja, samo u sumarnom iznosu, uz opštinski budžet priložće se i detaljni budžet ovih preduzeća, ustanova ili fondova.

§ 96

Opštinska će uprava sastaviti budžet najdalje na tri meseca pre početka budžetske godine. Izradjeni projekat budžeta izlaže se na opšti uvid građanstvu za vreme od pet dana. Svaki član opštine, kao i svako lice, koje plaća neposredni porez u dotičnoj opštini, ima prava staviti na predlog budžeta svoje primedbe.

Opštinski odbor raspraviće budžet sa učinjenim mu primedbama i doneti odluku.

§ 97

Budžet sa svima odlukama odbora i sa primedbama učinjenim protiv njih šalje se nadzornoj vlasti. Nadzorna vlast je dužna pregledati budžet i uveriti se da su u budžet uneseni svi oni izdaci, koji po ovom ili drugim zakonima padaju, na teret opštine, i to u onolikim iznosima koliki su po tim zakonima potrebni, kao i da je uopšte sastavljen po postojećim propisima, pa ako je to učinjeno, ona ga šalje banu najdalje na mesec i po dana pre početka budžetske godine. Ako pak u budžet nije uneseno sve

što treba i kako treba, nadzorna vlast čini odboru svoje obrazloženje primedbe.

Ako opštinski odbor ne usvoji primedbe nadzorne vlasti, nadzorna će vlast poslati budžet sa svojim primedbama banu najdalje na mesec dana pre početka budžetske godine.

§ 98

Opštinske budžete u kojima opštinski prirez na državne neposredne poreze nije veći od 200% odobrava ban, a budžete preko toga procenta Ministar finansija. Budžete sa prirezom do 50% odobrava sreski načelnik, ako ga ovlasti ban.

Ako nadležna vlast ne odobri budžet u roku od mesec dana računajući od dana prijema, predloženi budžet smatraće se kao odobren.

Dok nema odobrenog budžeta važiće stari budžet, a izdaci će se vršiti po dvanaestinama toga budžeta.

§ 99

Pri pregrupisanju opština imaju se u prvooj radnoj sednici opštinskog odbora doneti novi budžeti i u roku od 15 dana podneti nadzornoj vlasti.

§ 100

Opštinsko se finansiranje vrši po budžetu kako je odobren. Prekoračenja pojedinih stavki kao i prenošenja iz jedne stavke u drugu nisu dopuštena bez odobrenja.

O naknadnim i vanrednim kreditima odlučuje odbor za čije je odluke o tome potrebno odobrenje po § 98. Odluke odbora o prenošenju kredita iz jedne stavke u drugu (virmanisanje) odobrava nadzorna vlast. Ovo prenošenje kredita može se vršiti samo kod jednorodnih stavki.

§ 101

O svim opštinskim primanjima i izdavanjima vodi opština račun u naročitoj opštinskoj računskoj knjizi.

Opštinska će uprava svaka tri meseca pregledati stanje blagajne i sravniti ga sa računskim knjigama i dokumentima, pa o tome podneti izveštaj opštinskom odboru.

§ 102

O izvršenju budžeta opštinska će uprava u toku prvog polgodja naredne godine sastaviti završni račun i izložiti ga za vreme od osam dana na opšti uvid, pa posle toga, zajedno sa učinjenim prigovorima, predložiti opštinskom odboru, koji rešava o odobrenju i eventualnim naknadama.

§ 103

Završni račun sa izvodom iz inventara i bilansom dostavlja se vlasti nadležnoj za pregled opštinskih računa.

§ 104

Pravilnik o vođenju blagajničkih i računskih knjiga, kao i formulare za sastav proračuna, završnog računa, inventara i bilansa i upustva o izvršenju finansijskih odredaba ovog zakona kao i o načinu pribiranja opštinskih nameta propisuje Ministar finansija u sporazumu sa Ministrom unutrašnjih poslova.

§ 105

Opštinska preduzeća ne smeju po vrsti i obimu prelaziti ekonomsku snagu opštine i smetati je u vršenju njenih javno-pravnih zadataka. Upotreba opštinskih zavoda i naprava treba da je uređena pravilnicima na osnovi jednakopravnosti opštinskih stanovnika. Povlastice dopuštaju se samo za siromašne slojeve.

§ 106

Opštinska privredna preduzeća vodiće se po trgovačkim načelima. Njihovi prihodi moraju pokrивati rashode, s tim da daju umerenu kamatu i odgovarajuću kvotu za amortizaciju uložene glavnice, a eventualno i viške koji će se trošiti za potrebe opštine. Od ovoga se može otstupiti samo kod preduzeća koja služe javnim interesima kad se ovi ne mogu drukčije zadovoljiti.

Osnivanje i pravila opštinskih privrednih preduzeća odobrava ban.

§ 107

Opština može u interesu javnog reda i narodnog

zdravlja mestnom uredbom odrediti obavezu upotrebu opštinske klanice za klanje za javni potrošak, obavezan spoj na vodovod i kanalizaciju i obavezu upotrebu uređaja za odvod smeća i fekalija. Pri određivanju obavezne upotrebe ovakvih preduzeća ili obaveznog spoja na mrežu snabdevanja opština ne može za sebe zadržati pravo na isključivo snabdevanje i drugim proizvodima ili uslugama koje su u posrednoj vezi sa preduzećem. Takve uredbe dobijaju obavezu snagu po odobrenju bana.

§ 108

Opštinski pritezi i samostalne dažbine naplaćuju se egzekutivno i zastarevaju kao i državne dažbine.

§ 109

Opštinski odbor može, u slučaju nužde, odlučiti da se izvesni javni radovi izvrše radnom snagom samih stanovnika opštine.

VIII POSEBNI DELOVI OPŠTINA, NJIHOVA ORGANIZACIJA I NADLEŽNOST

§ 110

Staranje o posebnim pravima i interesima delova opština koji po svome položaju i veličini sačinjavaju prirodne, međusobno razgraničene jedinice, poverava se mesnom zboru takvih delova i mesnom starešini.

Mesni zbor čine u birački spisak upisani birači dotičnog dela opštine.

§ 111

Pravo na mesni zbor i mesnog starešinu imaju takvi delovi opština, koji su već prema dosadašnjim zakonima imali posebno zastupstvo, ili su bili do sada organizovani kao samostalne opštine, ili imaju svoj posebni imetak ili posebne ustanove, bez obzira na to, postoje li za upravljanje tim imetkom naročiti organi ili ne. Ban može priznati i drugim takvim delovima pravo na mesni izbor i mesnog starešinu po izjavljenoj želji većine birača dotičnog dela i saslušanju opštinskog odbora.

§ 112

Mesni zbor saziva predsednik opštine radi izbora mesnog starešine i jedanput godišnje radi donošenja odluka o mesnoj imovini, mesnim potrebama i posebnim mesnim nametima. Osim toga, mora se sazivati, ako jedna petina birača zatraži saziv zbora u određenu svrhu, koja nije protivna zakonu.

§ 113

Dan zbora i njegov dnevni red moraju biti objavljeni u dotičnom mestu na običajeni način.

§ 114

Predsednik opštine ili njegov zamenik rukovodi zborom. Zbor može donositi punovažne odluke, ako je na njemu učestvovala najmanje jedna trećina upisanih birača. O zaključcima zbora sastavlja se zapisnik, koji overava predsednik i dva od zbora određena birača.

§ 115

Na mesnom zboru se glasa javno i na način u dotičnom mestu uobičajen. Odluka se donosi većinom glasova. Ako pri izboru starešine od više kandidata ni jedan ne bi dobio apsolutnu većinu, izvršiće se uži izbor između ona dva kandidata, koji su dobili relativno najviše glasova.

Protiv nepravilnosti u postupku mesnog zbora može se svaki birač u roku od osam dana žaliti opštinskom odboru.

§ 116

Mesni starešina mora imati iste uslove, koji se po ovom zakonu traže i za predsednika opštine. Njegov mandat traje tri godine, a prestaje iz istih razloga iz kojih i odbornički mandat osim razloga i tač. 8 § 28.

§ 117

Ako mesni starešina ne vrši svoje dužnosti, koje mu naloži mesni zbor, ili koje mora vršiti prema postojećim propisima kao mesni pomoćni organ predsednika opštine, ili ih ne vrši kako to priroda stvari iziskuje, može ga mesni zbor, odnosno na predlog predsednika opštine opštinski odbor, razrešiti dužnosti.

§ 118

Mesni starešina je mesni pomoćni organ predsednika opštine. Ako za upravljanje mesnom imovinom ne postoje prema važećim propisima naročiti organi, upravlja on zajedno sa dva od mesnog zbora određena birača mesnom imovinom prema odlukama mesnog zbora, i s njima potpisuje obaveze za posebni deo opštine.

§ 119

Mesni starešina je počasni organ, ali po odluci mesnog zbora može mu se priznati naknada troškova za učinjeno izdatke i dangubu. Ova naknada pada na teret mesne zajednice.

§ 120

U pogledu mesne imovine i posebnih mesnih nameta važe propisi glave VII i § 81 ovog zakona, s tim da se dotične odluke mesnog zbora izvršuju preko opštinske uprave, u koliko priroda same stvari ne iziskuje neposredno izvršenje od mesnog starešine.

Budžeti posebnih delova priključuju se opštinskom budžetu kao njegov zasobni dodatak.

IX NADZOR DRŽAVNE UPRAVE

§ 121

Državna uprava vrši nadzor nad samoupravnim poslovima opštinskih samoupravnih organa kao i nad poslovima opšte uprave preko sreskog načelnika.

§ 122

Sreski načelnik ima prava da prisustvuje sednicama opštinskog odbora.

§ 123

Nadzorna vlast može u svako vreme pregledati rad opštinskih organa i službenika i tražiti potrebna joj obaveštenja. Opštinsku kasu i račune dužna je pregledati najmanje jedanput godišnje.

§ 124

Opštinska je uprava dužna dostaviti u roku od osam dana nadzornoj vlasti prepis zapisnika svake sednice opštinskog odbora. Prepis zapisnika potpisuju predsednik i lice koje vrši delovodjsku službu.

§ 125

Nadzorna će vlast u roku od osam dana po prijemu zapisnika obrazloženim rešenjem, zasnovanim na zakonskim propisima, zadržati od izvršenja odluku opštinskog odbora, koja bi bila protivna postojećim zakonima i zakonitim naredbama vlasti, ili kojom se prekoračuje delokrug opštine.

Ako bi nadzorna vlast zatražila od opštinske uprave kakva akta, bez kojih ne bi mogla doneti odluku, opštinska je uprava dužna da ih odmah pošalje; u ovom slučaju napred predviđeni rok počinje teći od dana kad zatražena akta stigne nadzornoj vlasti.

Protiv odluke nadzorne vlasti ima odbor pravo žalbe banu u roku od petnaest dana. Ban ima u roku od osam dana ili poništiti žalbeno rešenje ili uputiti akta na rešenje upravnom sudu i o tome obavestiti opštinu.

Protiv odluke upravnog suda nema pravnog leka.

Ako ban ne uputi akta upravnom sudu u određeni rok, ili ako upravni sud ne donese odluku u roku od mesec dana od dana prijema akta, odluka opštinskog odbora postaje pravnosnažna.

§ 126

Nadzorna će vlast zakonitim prinudnim sredstvima sprečiti izvršenje odluka opštinskog odbora, koje su nadležnim putem oglasne kao nevažeće, ili za koje nije prihvaćeno odobrenje, koje se ovim zakonom traži.

§ 127

Ako nadzorna vlast opazi da opština ne preduzima ili ne preduzima u dovoljnoj meri ono što iziskuju samoupravni zadaci stavljeni u dužnost opštini § 76, obavestiće o tome obrazloženim izveštajem bana. Ban može, ako pregovori sa opštinom ne dovedu do povoljnog rezultata, odrediti šta je opština dužna preduzeti. Protiv ove odluke op-

štinski se odbor može žaliti resornom ministru u roku od osam dana, a protiv odluke ministra nema daljnijeg pravnog leka. Ako i posle toga opština ne učini ono što treba, odluka će se izvršiti shodno propisima zakona o opštem upravnom postupku.

§ 128

Ako opština ne izvrši ni posle poziva nadzorne vlasti poslove državne uprave, koji su joj zakonima i zakonitim naredbama stavljeni u dužnost, može ih nadzorna vlast izvršiti na račun opštine.

§ 129

Ban će razrešiti predsednika opštine, članove opštinske uprave i odbornike, kad se utvrdi da nemaju uslove, koji se traže po ovome zakonu. Rešenje o razrešenju u slučaju iz tač. 4 § 28 ima dejstvo od dana pojavljenog slučaja.

Ban može doneti odluku o razrešenju predsednika opštine, članova opštinske uprave, pojedinih odbornika ili celog odbora, ako ne vrše uredno svoje dužnosti, pošto ih prethodno sasluša. No ovi će ostati na svojim položajima sve do pravnosnažnosti odluke.

Protivu odluke bana ima mesta žalbi upravnom sudu u roku od osam dana, a protivu odluke ovoga suda nema daljeg pravnog leka.

§ 130

Rešenja i izjave opštinskog odbora, opštinske uprave, predsednika opštine, ili mesnog zbora, koja su štetna po važne opšte državne interese nadzorna će vlast zadržati od izvršenja. Ban može zbog ovakvih rešenja i izjava razrešiti opštinski odbor, opštinsku upravu ili predsednika. Protiv ovih odluka o zadržanju, odnosno o razrešenju, žalba se može izjaviti u roku od petnaest dana Ministru unutrašnjih poslova, protiv čije odluke nema daljeg pravnog leka.

§ 131

Novi će se izbori sprovesti najdalje u roku od dva meseca posle raspusta opštinskog odbora.

§ 132

Ne mogu biti birana na prvom narednom izboru lica razrešena po drugom stavu § 129, i lica razrešena po § 130 ako ova nisu prilikom diskusije i odlučivanja bila protivna donošenju odluke ili izjave.

§ 133

Na slučaj raspusta, a do uvođenja u dužnost novog opštinskog odbora, nadzorna će vlast za vršenje opštinskih poslova postaviti privremenu opštinsku upravu (§ 70) iz kruga birača dotične opštine koji imaju uslove za odbornike.

§ 134

Nadležnost privremene opštinske uprave po § 133 ograničava se na vršenje tekućih poslova. Ona ne može opštinu zadužiti, niti njeno imanje otudjiti, niti nove namete uvesti, niti postojeće povećavati, a tako isto ni stalne opštinske službenike postavljati.

X PRAVNA SREDSTVA

§ 135

Protiv odluke opštinskog odbora može se izjaviti žalba nadzornoj vlasti.

Protivu odluka predsednika opštine ili uprave u poslovima iz § 76 može se u roku od osam dana staviti prigovor, koji može opštinska uprava uvažiti ili, ako ga ne uvaži, sprovesti opštinskom odboru. Protivu odluke opštinskog odbora dopuštena je žalba nadzornoj vlasti.

Protivu odluka predsednika opštine u poslovima iz § 77 kao i protivu odluka po krivicama dopuštena je žalba nadzornoj vlasti.

Protivu odluka opštinskih organa opšte prirode (no pojedinačno lične) pravo žalbe, odnosno prigovora, ima član opštine, koji nalazi da je odluka protivna postojećim zakonima i zakonitim naredbama vlasti.

Odluke opšte prirode objavljuju se na opštinskom domu u roku od tri dana i ostaju objavljene pet dana. Rok

za žalbu i za prigovor iz drugog stava protiv takvih odluka teče po isteku pet dana po danu objave. Pored ovoga, odluke opšte prirode objavljuju se i na način u opštini uobičajenu i to u vremenu dok traje petodnevno objavljivanje na opštinskom domu.

XI PRELAZNA I ZAVRŠNA NAREĐENJA

§ 136

Propisi ovoga zakona neće se primenjivati na gradove (varoši): Bakar, Banja Luka, Bela Crkva, Beograd, Bihać, Bitolj, Belovar Brod na Savi, Valjevo, Varaždin, Velika Kikinda, Veliki Bečkerek, Vinkovci, Virovitica, Vrnje, Vršac, Vukovar, Dubrovnik, Zagreb, Zaječar, Zemun, Jagodina, Karlovac, Koprivnica, Korčula, Kostajnica, Kotor, Kragujevac, Križevci, Kruševac, Kumanovo, Leskovac, Livno, Ljubljana, Maribor, Mitrovica Sremska, Moštar, Niš, Nova Gradiška, Novi Sad, Osijek, Pančevo, Petrinja, Peć, Piroć, Podgorica, Požarevac, Požega, Slavonska, Prizren, Prilep, Priština, Ptui, Ruma, Sarajevo, Senta, Senj, Sisak, Skopje, Smederevo, Sombor, Split, Sremski Karlovci, Stara Kanliža, Stari Grad na Hvaru, Subotica, Sušak, Tetovo, Travnik, Tuzla, Užice, Hvar, Celje, Cotinje, Čakovec, Čačak, Šabac i Šibenik, za koje važe dosadašnji propisi.

§ 137

Dosadašnje opštine zadržavaju svoje ime i sedište do eventualne dalje odredbe po § 10.

§ 138

Opštine, koje nemaju u § 3 propisani broj stanovnika, moraju se spojiti.

U cilju spajanja zatražice nadzorna vlast od opština mišljenja odnosno predloge, i na osnovu ovih ban će podneti u roku od pola godine svoj obrazložen predlog Ministru unutrašnjih poslova, koji o spajanju odlučuje. Na ovaj način izvršene promene obznaniće se u službenim novinama.

U pogledu regulisanja međusobnih imovinskih odnosa važe propisi § 7.

Izuzetno, postojeće opštine, koje nemaju broj stanovnika propisan po § 3 mogu ostati samostalne po odluci Ministra unutrašnjih poslova.

§ 139

Za vreme od tri godine posle stupanja ovog zakona na snagu odluke po § 6 i 10 donosiće Ministar unutrašnjih poslova uredbom.

§ 140

Za izvršenje § 13 ostavlja se krajnji rok 15 godina.

§ 141

Prema predlaženim propisima stečeno članstvo opštine (zavičajnost, pripadnost) ostaje na snazi kao članstvo opštine dok se ne odredbama ovoga zakona drugo ne steče.

Lica iz § 16, drugi stav, smatraju se članovima opštine gde im je službeno sedište na dan stupanja na snagu ovog zakona, ali mogu u roku od šest meseci na osnovu svoje izjave dobiti članstvo jedne od onih opština u kojoj su ga ranije imali.

Lice čije je članstvo sporno u trenutku stupanja na snagu ovog zakona, izuzetno od § 19 član je one opštine u kojoj se tada zateče kao stalno nastanjeno.

§ 142

U rok pomenut u § 17 računa se i vreme pre stupanja na snagu ovog zakona.

§ 143

U nadležnost opštinskog odbora spada i vršenje prava zavelništva (patronata) na područjima gde je to dosada spadalo u delokrug opštine.

§ 144

Sudsku nadležnost opštinskog suda po dosadašnjem zakonodavstvu vrši predsednik opštine sa dva člana uprave. Posebno nadležnosti kmeta vrši mesni starešina ili član opštinske uprave koga odredi opštinski odbor

§ 145

Uredba po § 85 doneće se do kraja 1933 godine. Statut po § 90 doneće se u roku od šest meseci po stupanju na snagu uredbe iz § 85.

Dok se ne donese uredba po § 85 i statut po § 90 važiće dosadašnji propisi o opštinskim službenicima.

§ 146

Prava koja su opštinski službenici stekli po dosadašnjim propisima priznaju se kao stečena.

Dosada postojeći penzioni fondovi za opštinske službenike ući će u banovinske penzione fondove opštinskih službenika.

Onim opštinskim službenicima koje ovaj zakon zateče na glavnim službeničkim mestima, a koji po dosadašnjim propisima nisu imali pravo na penziju, mogu se priznati za penziju ranije godine službe u obimu, na način i pod uslovima kako to bude odredilo banovinsko veće uredbom po § 85.

§ 147

Odobreni budžeti po dosadašnjim propisima ostaju u važnosti do početka nove budžetske godine po ovom zakonu, a po načelu dvanaestina. Potrebne promene vršiće se po § 100 ovog zakona.

§ 148

Dosada važiće propisi o opštinskim dažbinama, kao i opštinske uredbe, statuti, propisnici i pravilnici ukoliko nisu u protivnosti sa ovim zakonom ostaju na snazi dok se ne izmene na način propisan ovim zakonom.

§ 149

Ovaj zakon stupa na snagu šestedezetog dana po njegovom obnarodovanju.

Istim danom prestaju važiti — sa izuzetkom iz § 136 zakoni o opštinama: za Srbiju od 5 juna 1903, za Dalmaciju od 30 jula 1864, za Istru od 10 jula 1863, za Kranjsku od 17 februara 1865, za Korušku od 15 marta 1864, za Štajersku od 2 maja 1864, zakon od 12 decembra 1870 o uređenju opština i trgovišta u Hrvatskoj i Slavoniji, koja nemaju uređenog magistrata, XXII zakonski članak od 1886 o opštinama za Vojvodinu, zakon za upravu gradskih opština u Bosni i Hercegovini od 21 marta 1907, zakon o upravi seoskih opština u Bosni i Hercegovini od 8 februara 1907, svi zakoni o izboru u opštinska zastupstva i izborni redovi u pojedinim pokrajinama, uredba od 1 novembra 1919 o premeštivosti opštinskih činovnika u Hrvatskoj i Slavoniji i svi ostali zakoni, sa svima izmenama i dopunama, uredbe i odredbe koje bi bile u protivnosti sa ovim zakonom.

Za izvestioca odborske većine odredjen je g. dr. Miloslav Stojadinović, narodni poslanik.

Za izvestioca odborske manjine odredjen je g. dr. Stjepan Bačić, narodni poslanik.

Kod pojedinih paragrafa odvajaju svoja mišljenja g. dr. Tođor Lazarević i Kosta Aleksić.

13 februara 1933 godine
u Beogradu

Sekretar,

Tripko Ninković s. r.

Pretsednik odbora,

Dr. Miloslav Stojadinović s. r.

ČLANOVI:

Marko Petrović s. r.

Milutin Pešić s. r.

Živojin Stevanović s. r.

Milan Mijić s. r.

Ivan Prekoršek s. r.

Dr. Stane Rape s. r.

Dr. Svetislav Mihailović s. r.

Milivoje Perić s. r.

Ivan Lončar s. r.

Pero Ivanišević s. r.

Dr. Gtga Andjelinić s. r.

Tripko Ninković s. r.

Mihailo Jevtić s. r.

Uroš Nedeljković s. r.

Dr. Šime Prša s. r.

Joakim Kunjašić s. r.

Dušan Ivančević s. r.

Franjo Šnajdar s. r.

**ODVOJENO MIŠLJENJE NARODNIH POSLANIKA
Dr. STJEPANA BAČIĆA I DRUGOVA NA PRED-
LOG ZAKONA O OPŠTINAMA.**

§ 25

Stav I treba da glasi:

Opštinski odbor bira se opštim, jednakim, neposrednim i tajnim glasanjem na tri godine.

§ 27

Ne mogu biti odbornici:

Treba dodati tačku 9 koja da glasi:

Oni koji ne podnesu dokaze da pripadaju jednoj političkoj stranci.

§ 29

Stav I treba da glasi:

Redovni izbori za opštinske odbornike vrše se svake treće godine u prvu nedelju posle 15 avgusta.

§ 50

Bliže odredbe o sastavu kandidatskih lista, o sastavu i radu biračkih odbora, i o postupku kod glasanja propisane uredbom Ministar unutrašnjih poslova:

Usvajanjem tajnog glasanja potrebno je izmeniti sve naredne propise koji stoje s tim u vezi.

**RAZLIKA IZMEDJU ODBORSKE VEĆINE
I ODBORSKE MANJINE JE U OVOME**

§ 25

Odborska manjina predlaže mesto javnog tajno glasa njo.

§ 27

Odborska manjina smatra da ne treba nikom dopustiti da se kandiduje ko ne pripada jednoj političkoj stranci.

§ 29

Odborska manjina predlaže da se izbori izvrše istoga dana u celoj zemlji.

§ 50

Odborska manjina je mišljenja, da bliže odredbe o sastavu kandidatskih lista, o sastavu i radu biračkih odbora i o postupku kod glasanja treba za celu zemlju uredbom da propiše Ministar unutrašnjih poslova, a ne da to čini za svaku banovinu banovinsko veće.

Dr. Stjepan Bačić s. r., dr. Živan Lukić s. r., Stavra Trpković s. r., Jordan Babamović s. r., dr. Nikola Kešeljević s. r., Vlada Krstić s. r., Jovan Misirić s. r.